

כאמרו קרין לא שם נשכח... אפנה סמכותי נכונת... (1998) ...

מראי מקומות לעיון בדף היומי

בית מדרש גבוה לתורה
כולל הדף היומי
קרית ספר ת"ו
מיסדה של עמותת "משולי עריבות"
רחוב שאגת אריה 17/25
קרית ספר 71919 מודיעין עילית
ארץ ישראל

גליון מספר 357

הוציאה לאור ע"י מכון תורה
הד"ר אברהם אליעזר מרקיביץ שלישיא לונדון

לענין הרי"ר צב"י בחד"ר מרדכי ורעיתו מרת רחל לאה בת הר"ר אברהם אליעזר ז"ל

בס"ד, א' אלול התש"ע. מסכת שבועות דף מה – מסכת עבודה זרה דף ג

עובר מחמת חימוד ממון, לפירוש רש"י בסנהדרין (כו.) ד"ה מומר דמוצא נבלות בזול. (א.ג.).

(ה) מתני', והחנוני על פנקסו כיצד לא שיאמר לו כתוב על פנקסי וכו'. הקשה בשו"ת הרא"ש (כלל פו, סימן א), אמאי הווכר במתניתין פנקס כלל, שמתוך כך הוצרך להאריך ולומר "לא שיאמר לו כתוב על פנקסי", והוה ליה למיתני חנוני שאמר לו בעל הבית תן וכו'. ותירץ, דנקט פנקס לומר שסומכין על הפנקס, דהיינו שאף שהחנוני אינו זוכר שנתן לפועלים, אלא אומר שכך כתוב בפנקסו, חשיב כברי, ויכול להישבע על כך. (והאריך עוד בכלל קג סימן ב, והובא להלכה בטור ושלחן ערוך סימן צא סעיף ד).

(ו) מתני', תן לבני וכו' תן לפועלי וכו'. כתב הריטב"א (לקמן מז:), דהא דתני בניים ופועלים, דאי תני בניים ולא פועלים, הוה אמינא דפועלים כיון שהתחייב להם מעיקרא נוטלין בלא שבועה, דהוה כהלכותי ואיני יודע אם פרעתין, קמשמע לן דאף פועלים צריכים שבועה. ואי תני פועלים ולא בניים, הוה אמינא דדוקא בפועלים תיקנו רבנן שבועה לחנוני, כיון שהבעל הבית משלם לתרויהו ונמצא ודאי מפסיד. אבל בבנים שאין אביהם חייב ליתן להם, נמצא שאין כאן ודאי הפסד, וסלקא דעתין דיתן לחנוני בלא שבועה, קמשמע לן דהחנוני בעי החנוני לישבע.

(ז) מתני', אלא הוא נוטל שלא בשבועה וכו'. והר"ן (ל. בדפי הרי"ף) גרס, הוא נוטל בשבועה, והם נוטלין שלא בשבועה. וכן מבואר בדברי הבעל המאור (שם). וביאר הר"ן הטעם, דכלפי החנוני אין חיובו ברור, אבל לגבי הפועלים הוה כהלכותי ואיני יודע אם פרעתין, דחייב מעיקר הדין. ואף רבנן מודו דמעיקר הדין היה חייב לפועלים, אלא דמשום דהבעל הבית מפסיד תיקנו שלא יטלו אלא בשבועה. ובסוף דבריו כתב, דחנוני דמכחיש לפועלים קאי במקום בעל הבית, ולהכי צריכים שבועה.

(ח) רש"י ד"ה ישבע בעל הבית, שבועת היסת. עיין תוס' (הנדפס לקמן מח.). ד"ה נשבע. וכתב בחידושי הרמב"ן, דאף דכל כופר הכל לא תיקנו בו שבועת היסת בזמן המשנה, וכדפירש רש"י לקמן (מח:), ד"ה הא, מכל מקום סובר רש"י דכל שבועה שאינה של תורה קרויה שבועת היסת, שהסיתוהו חכמים לישבע שלא מן הדין, ודין כולן שאין בהם נקיטת חפץ, כדפירש רש"י בכתובות (פח.). ד"ה אי. והרמב"ן עצמו פליג וכתב, דכל שבועות המשנה בנקיטת חפץ הן, מה שאין כן בשבועת היסת שתיקנו בכופר הכל. [ועיין רש"י (לקמן מז:), ד"ה אלא, דמשמע דבזמן המשנה היתה שבועת רב נחמן. (ושמא יש לדחות דלאו דוקא הוא). וכן משמע ברש"י לעיל (מב.). ד"ה נתתיו].

דף מה ע"א

(א) מתני', אחת שבועת העדות ואחת שבועת הפקדון וכו'. בהגהות הב"ח אורח א' צי"ן לתוס' בבבא קמא (קה:), ד"ה אחד, שהקשו אמאי לא קתני הכא שבועת מלוה. ותירצו, דבתורה לא כתיבא שבועה אמלוה, אלא מפקדון אתיא.

(ב) מתני', ואחת שבועת הפקדון. בגמרא בבא קמא (קה:), מקשינן מינה לרב ששת דאמר התם דהכופר בפקדון נעשה עליו גולן, דאם כן אמאי קתני הכא שבועת הפקדון, הא משעת כפירה נפסל אף קודם שנשבע. ומשני, דמיירי בקיימא באגם, דמשום כפירתו לא מיפסיל, דאיכא למימר אשתמוטי, ולא כפירה היא.

(ג) מתני', שם. כתבו התוס' בבבא קמא (קח.). ד"ה ותרי, דממתניתין דידן משמע, דחשוד על השבועה (מחמת שנשבע לשקר) לא מיפסיל לשבועה מדאורייתא, אלא מדרבנן. וביאר הנחל יצחק (סימן צב, עמוד קנד), דתוס' סברי כדדייקי התוס' בכתובות (פ). ד"ה ישבע. דלא קתני הכא אלא הנהו דמעיקר הדין אין להם ליטול כלל. ואם איתא דחשוד מיפסל מדאורייתא, אם כן מעיקר הדין יש לשכנגדו ליטול בלא שבועה מדין מתוך שאינו יכול לישבע משלם, ואמאי קתני לה הכא. ומוזה הוכיחו דמדאורייתא כשר הוא לשבועה. [ועוד יש לדקדק מדלא קתני הכא גולן אלא משחק בקוביא וכדומה, משמע דלא קתני הכא פסולי דאורייתא.]. והקצות החושן (סימן צב ס"ק א) ביאר טעמא דמילתא, דמדאורייתא כשר לשבועה אף שנשבע לשקר, משום דיש לנו לומר שחזר בו, והדר לכשרותו. והדברי חיים (דיני גניבה סימן ח) והאמרי בינה (סימן לה) כתבו, דהיינו דוקא במי שלא הוחזק לישבע לשקר, אבל מי שהוחזק לישבע לשקר, ודאי מיפסל דאורייתא.

(ד) מתני', היה אחד מהם משחק בקוביא וכו'. כתב הרמב"ם בפירוש המשניות, דמוכח ממתניתין, דכל הפסול לעדות בין מדאורייתא בין מדרבנן, פסול לשבועה. וביד החזקה (פ"ב מטוען ונטען ה"ב) כתב, שכל הפסול לעדות משום עבירה וכגון אוכל נבלות, פסול לשבועה. וכן כתבו התוס' בבבא מציעא (ה:), ד"ה בלא, דממתניתין דהכא מוכח שכל הפסול לעדות פסול לשבועה, מדקתני הכא לכל הני דפסלינן להו לעדות בסנהדרין (כה:). אמנם התבואות שור (בסימן ב ס"ק יב) כתב, דמדברי שו"ת הרשב"א (חלק א סימן תל) משמע קצת, דאוכל נבלות לא מיפסל לשבועה, ודוקא בחשוד על עבירת ממון מפסיל לשבועת ממון, דהוה ליה כחשוד על אותו דבר. [ולכאורה צריך עיון, דהא סוחרי שביעית אינו עבירת ממון, אלא שעובר מחמת חימוד ממון וסגי למיפסל, והא אוכל נבלות לתאבון נמי

יו) גמ', וניתב ליה בלא שבועה. ופירשו התוס' ד"ה וניתב, דהיינו משום דהוה כאומר איני יודע אם החזרת. ובחידושי הריטב"א כתב, דלא הוי מדינא הכי, אלא שבועה מצאו מקום לתקנתם. ובחידושי הרמב"ן ביאר, דהיה לחכמים לתקן שיתן בלא שבועה, משום שהוא טרוד והשכיר אינו טרוד, והוא בתוך זמנו עדיין, [כלומר, ויש סברא לומר שלא פרע לו עדיין], ושכרו מועט ואיכא כדי חייו.

יח) תוס' ד"ה וניתב ליה, ואם תאמר וכו' אלא למאן דאמר לאו ברי עדיף אמאי ויש לומר דהוי כמנה לי בידך והלה אומר איני יודע אם החזרת. כתב התומים (סימן עה, ס"ק כב), דודאי אף בקושייתם לא נעלם מעיניהם האי דינא דאיני יודע אם החזרת, אלא דסברי דהיכא דלא הוה לי למידע לא מחייבין אף באיני יודע אם החזרת, והכא מה היה לו לעשות. ובתירוצם חידשו, דחכמים תיקנו דהוה ליה כאומר איני יודע אף שעומד וצווח שדקדק ויודע, או דהוה פשע דהיה לו לפרוע בעדים, כי יודע שיכול לבוא לידי טעות ויפסידו הפועלים, והוה כמו הוה ליה למידק. והנחל יצחק (שם ס"ק ח ענף יג) כתב, דבתירוצם חידשו התוס', דאף היכא דלא הוה ליה למידע מחייבין באיני יודע אם החזרת.

יט) בא"ד, רבנן מיהא חשבי לה כודאי שכת. עיין לקמן מו. אות ה בשם התומים.

דף מה ע"ב

כ) גמ', אי הכי אפילו קצץ נמי. פירשו התוס' (בעמוד א') בד"ה אפילו, דהיינו משום דהוי כחמישים ידענא וחמישים לא ידענא. והקשה הישועות יעקב (סימן פט סוף סעיף ד), מהא דכתבו התוס' בבבא קמא (מו.) ד"ה דאפילו, דהיכא דלא הוה ליה למידע לא אמרינן מתוך שאינו יכול לישבע משלם, והכא לא הוה ליה למידע. [אמנם לדברי התומים שהובא באות יח, יש ליישב, דהכא לא מיקרי לא הוה ליה למידע].

כא) גמ', אם כן שבועת השומרים דחייב רחמנא היכי משכחת לה. ביארו התוס' ד"ה מתוך, בסוה"ד, דכוונת רבא להקשות ולהוכיח דלא אמרינן "מיגו דהעוה". אמנם הר"ן (כו.) בדפי הרי"ף) כתב בשם הר"י מיגאש, דכוונת רבא להוכיח דלא אמרינן "מיגו לאפטורי משבועה", וקושייתו על רמי בר חמא, דאף דהמיגו מהני לענין שלא יוכל השכיר לישבע וליטול, דהווי מיגו להפטר מממון, אכתי יתחייב הבעל הבית שבועה כדי להפטר, דהרי עיקר תקנת השבועה היתה עליו כדמוכח לעיל (בעמוד א') דאמרינן "שקלוה רבנן לשבועה מבעל הבית", הלכך לגבינו הווי "מיגו לאפטורי משבועה". וכן נקט הר"י מיגאש להלכה דלא אמרינן מיגו לאפטורי משבועה, והביא כמה ראיות לכך, וכן פסקו הרמב"ם (פ"ח משכירות ה"ח) והשלחן ערוך (סימן רצו סעיף א). אמנם הר"ן דחה ראיותיו, עיין שם. ובחידושי הרמב"ן ביאר, דרבא הוכיח דלא אמרינן מיגו במקום דאיכא למיחש שטועה ואומר בדדמי, דבשומר איכא למיחש שאומר בדדמי מתוך שהוא טרוד, והכי נמי גבי שכיר, דבעל הבית טריד וטועה, לא יהני מיגו.

כב) גמ', שם. עיין באות הקודמת, והרא"ש (סימן ג) כתב שאינו מבין דברי הר"י מיגאש, דכיון דמיגו דאורייתא הוא, מה לי ממון מה לי שבועה, אטו שבועה לאו ממון הוא, דאי לא משתבע הא יהיב ממון. והסמ"ע (סימן רצו ס"ק א) ביאר טעמא דהר"י מיגאש וסייעתו, דלא הקילו לפטור מכח מיגו אלא כדי להשאיר הממון ביד בעליו, דקשה על חכמים הוצאת הממון.

ט) מתני', מנכסים משועבדים ומנכסי יתומים לא תפרע אלא בשבועה. פירש רש"י בכתובות (פו.) ד"ה מנכסים, דהיינו משום דהלוה עצמו אי איתא קמן הוה מצי טעין אישתבע לי דלא פרעתך, כדעיל (מא.), ולגבי לקוחות ויתומים ושלא בפניו, טענינן להו. אבל התוס' לעיל (מא.) ד"ה וכי, הוכיחו דשבועה דהכא אינה מדין טענינן, אלא תקנה בפני עצמה שתיקנו ליתומים.

י) מתני', רבי יוחנן בן ברוקה אומר אפילו נולד הבן לאחר מיתת האב הרי זה נשבע ונוטל. והרמב"ם (בפ"ז ממלוה ולוה ה"ב) כתב, אפילו היה היורש קטן מוטל בעריסה כשמת מורישו הרי זה נשבע ונוטל. וכתב המגיד משנה, דמנקט קטן מוטל בעריסה ולא נולד לאחר מיתה, משמע דפסק דלא כרבי יוחנן בן ברוקה, ואם נולד לאחר מיתה אינו נשבע. והביא, דרבינו מאיר כתב, דליכא מאן דפליג אדרבי יוחנן בן ברוקה. ובהגהות מיימוניות ציין על דברי הרמב"ם את דברי רבי יוחנן בן ברוקה. [ומפרש, דהרמב"ם פסק כוותיה ואין חילק בין מוטל בעריסה לבין נולד לאחר מיתה]. וכן כתב הרמב"ם בפירוש המשניות, דקיימא לן כרבי יוחנן בן ברוקה.

יא) מתני', אומר רבן שמעון בן גמליאל אם יש עדים שאמר האב וכו'. כתב הרא"ש בבבא מציעא (פרק א סימן ג), דבאמת סגי אף בעד אחד שיעיד כן, דקיימא לן דעד המסייע פוטר משבועה. ומאי דנקט התנא "עדים", לאו דוקא הוא. [ועיין בטור (בסימן קח) דכתב כלשון המשנה "אם יש עדים", וצריך עיון אמאי לא הביא דברי אביו הרא"ש דסגי בעד אחד, דהרי הטרע עצמו פסק (בסימן עה) דעד המסייע פוטר משבועה].

יב) מתני', שם. כתב הפרישה (בסימן קח, טז), דהא דמהני עדים שאמר האב בשעת מיתתו, היינו משום דשהיורשים צריכים להישבע שמא אמר האב שנפרע, והכא הא איכא עדים שאמרו [צריך לומר "שאמר"] שלא נפרע, ומהימני טפי משבועתן.

יג) רש"י ד"ה שלא פקדנו אבא, בשעת מיתתו. וברש"י ד"ה ושלא אמר לנו, קודם לכן. והרמב"ם (בפ"ז ממלוה ולוה ה"א) פירש, דשלא פקדנו, היינו על ידי שליח, ולא אמר לנו, היינו בפיו.

יד) גמ', מנלן דאמר קרא ולקח ולא ישלם וכו'. כתב בחידושי הרמב"ן, דבשבועת השומרים לא מיבעיא לן, דפשיטא דהשומר נשבע, אלא כי איצטריך למודה במקצת. ולגבי שבועת עד אחד יש לומר דפשיטא דהנתבע נשבע ונפטר, דאם התובע נשבע ונוטל נמצא דהעד קם לממון, והתורה אמרה שאינו קם לממון. אי נמי, דילפינן שבועת עד אחד משבועת מודה במקצת, דהואיל ונאמרו בתורה שבועות סתם, ופירט באחד מהם שנשבעין ולא משלמין, אף כולן כן.

טו) גמ', הלכות גדולות שנו כאן. פירש רש"י בבבא מציעא (קיב:) ד"ה הלכות, דקאי אכל הנך דמתניתין, שכיר ונגזל ונחבל וחוננו אפנקסו. וכן פירשו התוס' שם ד"ה תקנות.

טז) גמ', תקנות קבועות שנו כאן. פירש רש"י בבבא מציעא (קיב:) ד"ה תקנות, דראוי לעשותן קבע לעקור עליהן דבר מן התורה, דמדאורייתא נשבעין ונפטרים, והכא נשבע ונוטל. ותוס' (שם) ד"ה תקנות פירשו, דקרי ליה קבועות משום דעקרו השבועה וקבעוה על השכיר במקום על בעל הבית. והא דפירשו בגמ' טעמא דשכיר ולא פירשו טעמא דעקרו השבועה בשאר מילי דמתניתין, [אף דתקנות קבועות קאי אכולהו], משום שלא הוצרכו לפרש טעם כולם, אלא טעם דשכיר.

(הכא) **בד"ה כל זמן**, שהבעל הבית הוי מוציא מחבירו ועליו הראיה. אמנם **בבבא בתרא** (מו.) מוקמינן לה בגוונא שלא ראו הטלית ביד האומן, ופירש **הרשב"ם** (שם) **בד"ה דליכא עדים**, דמשום הכי מצי אמר לא היו דברים מעולם. וביאור הדברים, לפי דאירינגן גבי אומן, אי לא הווי ליה מיגו, לא הווי מוחזק, וליכא למימר לטעמא דהמוציא מחבירו עליו]. **ובעליות דרבינו יונה בבבא בתרא** (לג.) כתב, דלא חשיב "מיגו להוציא" כל היכא דתפיס מטלטלין כנגד תביעתו, וגם לא חשיב "מיגו ממון לממון", כיון שתופס המטלטלין בתורת משכון, חשיב כטוען להחזיק המשכון שבידו.

(ג) **גמ'**, **לאחר זמנו המוציא מחבירו עליו הראיה**. כתב **הבעל המאור** (כו: בדפי הרי"ף), דהכא על כרחך צריך לפרש דלצדדים קתני, או מביא שכיר ראייה, או ישבע בעל הבית, דהא מיירי שהוא מודה במקצת ומחוייב שבועה מדאורייתא, ובהא ליכא חילוק לתוך זמנו או לאחר זמנו. ועיין באות הבאה.

(ד) **גמ'**, **הא מני רבי יהודה היא דאמר כל זמן ששבועה נוטה אצל בעל הבית שכיר נשבע ונוטל**. כתבו **התוס'** **בד"ה לא**, דלא מיירי רבי יהודה אלא בגוונא שהוא מודה במקצת גמור. (ויפרשו הברייתא **כהבעל המאור** שהובא באות הקודמת). אבל **הרמב"ן במלחמות ה'** (כו: בדפי הרי"ף) הביא דעת **הרי"י מיגאש**, דכל היכא דמודה שקצץ לו אחת, אף שטוען שפרע, סבר רבי יהודה דנשבע שכיר, כיון שיש כאן כעין הודאה במקצת, וכעין דאורייתא, סגי בהא. ובאמת בברייתא מיירי דוקא בכהאי גוונא שאין הודאה במקצת גמורה, ולהכי קתני לאחר זמנו המוציא מחבירו עליו הראיה, ואין צריך השכיר לישבע שבועה דאורייתא.

(ה) **גמ'**, **אלא אמר רבא בהא קמיפלגי וכו'**. הקשה **התומים** (בסימן פט ס"ק ז'), דהכא מבואר דפליגי רבנן ורבי יהודה אי עבדינן תקנתא לתקנתא או לא, ואם כן נסתרו דברי **התוס' לעיל** (מה). **ד"ה וניתב**, שביארו פלוגתתם, דלרבנן חשבינן ליה כודאי שוכח ולרבי יהודה הוי כספק שוכח. וביאר, דבאמת עד השתא הוה סבירא לן דבהכי פליגי, ולהכי מקשי, דכיון דלרבנן אף דהוה ודאי שוכח מכל מקום זוכר הקציצה, מכל שכן לרבי יהודה דאינו אלא כספק שוכח, לא מסתבר שתהיה סברתו הפוכה לומר ששוכח הקציצה יותר מלרבנן. והשתא אשמועינן רבא דבאמת לאו בהכי פליגי, ואף לרבנן אינו אלא ספק שוכח, ופלוגתתם אי עבדינן תקנתא לתקנתא. והשתא לא תיקשי כלל הא דמקשינן **לעיל** (מה). וליתבי ליה בלא שבועה, כיון שאינו כודאי שוכח.

(ו) **גמ'**, **ובדרבנן הוי תקנתא ותקנתא לתקנתא לא עבדינן**. כתב **בחיודושי הרי"י מיגאש**, דאף לרבי יהודה צריך בעל הבית להשבע מתקנתא דרבנן אף באומר נתתי הכל. [ומשמע דמקורו מהכא, דמודה דאיכא תקנתא, אלא דלא עבדינן תקנתא לתקנתא להפכו על השכיר]. [אמנם מלשון **תוס' ד"ה בדרבנן**, שכתבו **שצרבך לתקן שבועה** נראה דבאמת לא תיקנו על בעל הבית, דלא רצו לתקן שישבע, כיון שהוא טרוד וטועה, ורק אם היה אפשר להפוך השבועה על השכיר היו מתקנין (א.ג.).].

(ז) **גמ'**, **אלמא עביד איניש דגזים ולא עביד הכי נמי דגזים ולא עביד**. צריך ביאור מה ראייה מהתם, דהא במתניתין נמי לא אמרינן דמהני האומדנא להוציא ממון, ומהני רק לענין תקנת חכמים שישבע ויטול. ושמא הקושיא דברב נחמן נמי נימא דישבע התובע ויטול, ועל כרחך דלא מהני האי אומדנא כלל. (א.ג.). או דילמא יש לומר, דעיקר קושיית הגמ' מכח סברא,

הש"ך (שם ס"ק א) הקשה, דהא מיגו דאורייתא הוא, ודוחק לומר שהתורה הקילה בממון ולא בשבועה, ועוד הא שבועה נמי אתיא להוצאת ממון, וכמו שהקשה הרא"ש. ו**הט"ז** (שם) הקשה דלסברת הסמ"ע, תקשי לדעת הסוברים דמהני מיגו להוציא, דחזינן דהא דמהני מיגו אינו משום שקשה הוצאת ממון. ולכך ביאר הטעם משום דכל היכא דאיכא לברורי מבררינן.

(כג) **גמ'**, **דאפקיד ליה בעדים וכו'** **דאפקיד ליה בשטר**. כתב **בחיודושי הרמב"ן**, דאנן קיימא לן דגבי שכיר מהני מיגו, ואילו גבי שומרים לא מהני, ודלא כסוגיא דידן דמשהו אותם. דקיימא לן כרבה דאמר **לעיל** (מב:): "חזקה אין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו", ומשום הכי ליכא מיגו במודה במקצת, והכי נמי בנאנסו ליכא מיגו דאמר לא היו דברים מעולם או החזרתי, כיון דהוי העוזה. [ולפי זה בעינן למימר דבשכיר לא הוי העוזה טפי לטוען לא היו דברים מעולם מלטעון נתתי שכרך ודלא **כתוס' ד"ה מתוך**]. ובשם **רב שריא גאון** כתב, דדוקא בשכיר מהני האי מיגו גרוע לפטור, כיון שאין שבועתו ונטילתו אלא מתקנת חכמים, דאמרינן דאיהו מידכר דכיר, אבל בשומרים קיימא לן דלא מהני ביה האי מיגו גרוע. ומה שהקשה רבא משבועת השומרים, היינו משום דרמי בר חמא אמר "כמה מעליא היא שמעתתא", דמשמע מלשונו, דחשיב האי מיגו כמיגו גמור ומהני אפילו בדאורייתא, ולכך נדחק להעמיד בהפקיד בשטר, אבל להלכה אין להשוותם.

(כד) **תוס' ד"ה בשטר, בסוה"ד**, אבל התם דאירי בעסקא דפלגא מלוה. ביאר **המהרש"א**, דהריב"א לא אתי אלא ליישב הקושיא דרבא גופיה פסק כדייני גולה, ועלה תירץ, דמיירי התם בעיסקא דפלגא מלוה. אבל הא דאמר רב חסדא התם דנאמן במיגו, מיירי בפקדון גמור, וסבירא ליה דמהני ביה מיגו אף דליכא למימר אפשיטי דספרא זייר ליה, ורבא פליג אדרב חסדא.

(כה) **בא"ד**, שם. ביארו **התוס' בבבא בתרא** (ע.) **ד"ה או**, דדוקא בהלואה שייך למימר דילמא אפשיטי דספרא זייר ליה, כיון שעל הלוח ליתן שכר כתיבת השטר [כדתנן **בבבא בתרא** (קסז:)], ופעמים שאין ללוח לשלם מעיקרא והמלוה משלם עבורו בינתיים, אבל בפקדון אין על השומר ליתן השכר.

דף מז ע"א

(א) **גמ'**, **אומן אומר שתים קצצת לי וכו'** **בזו ישבע בעל הבית וכו'**. כתב **הרא"ש** (סימן ד), דהכא חייב שבועה אפילו בטוען הבעל הבית שפרע לו מה שקצץ לו, והוי כופר הכל. וטעמא, דמשום טירדא דבעל הבית ראו חכמים לתקן כאן שבועה, וכיון שאינו טועה בקציצה ויכול להישבע, הניחו השבועה במקומה. דאי מיירי כולה סוגיא באומר שלא פרע מה שקצץ והוי מודה במקצת, מאי מקשינן מכח הברייתות, ובעי להוכיח דאין צריך שבועה, דאיך תיסק אדעתין לומר דפטור משבועה, מאחר שהוא מודה במקצת גמור. וכן ביאר **המהרש"א** בדברי **התוס' ד"ה לא**. וכן כתב **בחיודושי הרי"י מיגאש**, דלעולם איכא שבועה מדרבנן כשחלוקים על הקציצה. אבל **הרמב"ן במלחמות ה'** (כו: בדפי הרי"ף) הוכיח מדברי **הרי"ף** (שם), דליכא שבועה בקציצה, אלא כשטוען קצצתי אחת ועדיין לא פרעתי, דמחוייב מדאורייתא מדין מודה במקצת.

(ב) **גמ'**, **כל זמן שהטלית ביד אומן על בעל הבית להביא ראייה**. פירש **רש"י**

הכלים בפנינו, ועל כן לא נחשב בעל הבית למוציא. אבל הרא"ש (בסימן ה) כתב, דמשום מיגו דשאלה ושכירות לא מחזקין אינשי בגנבי.

(יד) [רש"י ד"ה ולא אמרן, בתוה"ד, אם אמר לו גנבת אותם לאו כל כמיניה וישבע זה שלקוחין הן. קשה, דלעיל (מ:) אמרינן דטעמא דתיקנו שבועת היסת ולא אמרינן חזקה אין אדם מעזו פניו בפני בעל חובו, משום דאישתמוטי קמשתמיט. ואם כן הכא דאיכא חזקה גדולה דאחזוקי אינשי בגנבי לא מחזקין ולא שייך אישתמוטי, אמאי בעי שבועה. וצריך לומר על פי מה שכתבו התוס' בבבא מציעא (ו.) ד"ה אלא, דאחר שתיקנו חכמים שבועה משום אישתמוטי, לא פלוג רבנן, ותיקנו בכל גוני. (א.ג.).]

(טו) תוס' ד"ה וספרא, בתוה"ד, וליכא למימר התם טעמא דאחזוקי אינשי בגנבי לא מחזקין. כתב המהרש"א, דאף דכתבו התוס' בד"ה בקונטרס דמהני מיגו לאחזוקי אינשי בגנבי, מכל מקום כתבו הכא לרווחא דמילתא, אפילו אי נתרץ כסבורים דלא אמרינן מיגו לאחזוקי אינשי בגנבי.

(טז) בא"ד, ולמורי ה"ר דודי נראה לתרץ דמיגו להוציא לא אמרינן. ובתוס' בבא בתרא (כב:) ד"ה דברים הוסיפו, דהוי מיגו להוציא אף שנטל דמים שהוציא. והש"ך (סימן קל"ג סק"ג) כתב, דהיא סברת רבינו תם דפליג וסבר דלא הוי מיגו להוציא, משום שנטל דמים. והקצות החושן (סימן פ"ב סק"ב) ביאר, דסברת התוס' דפליגי על ה"ר דודי, משום דאיכא נמי ברי ושמא להוציא, דהרי המחזיק אינו יודע אם הם גנובים או לא, וכהאי גוונא מהני מיגו להוציא, כמו שכתבו בספר הכריתות והמרדכי, (והביאם הש"ך (בכללי מיגו סימן פ"ב ס"ק ט"ו), דמיגו להוציא בברי ושמא, מהני. ואף דטענינן ללוקח, מכל מקום סברי התוס' דטענינן לא חשיב כטענת ברי, כדמוכח בדבריהם בבבא קמא (מו.) ד"ה דאפילו.

(יז) גמ', אבל דברים שאין עשויין להשאיל ולהשכיר וכו'. פירש רש"י בד"ה אבל, דהיינו דברים שהבעלים חסים עליהם לפי שמתקלקלים. וכן כתב הר"ף (כח. בדפי הר"ף), דאם הדרך להשאיל כלים אלו, מיקרי עשויין להשאיל ולהשכיר. אבל הרמב"ם (בפ"ח מטוען ונטען ה"ט) כתב, דהא דנקטו בגמ' דברים העשויין להשאיל ולהשכיר, היינו דוקא כלים שתחילת עשייתן כדי להשאילן ולהשכירן ולא כדי להשתמש בביתו, אבל שאר כלים אף שהדרך להשאילן ולהשכירן, מיקרי דברים שאין עשויין להשאיל ולהשכיר. ועיין באות הבאה.

(יח) גמ', רבא אפיק זוגא דסרבלא וכו' בדברים העשויין להשאיל ולהשכיר. כתב הרמב"ם (בפ"ח מטוען ונטען ה"י), דמהכא ראייה לשיטתו (שם ה"ט) דסתם כלי שרגילים להשאילן לא מיקרי עשוי להשאיל ולהשכיר, ודוקא אלו שתחילת עשייתן להשאיל ולהשכיר אין בהם חזקה, מדהצריך רבא עדות שהיו כלים אלו עשויים להשאיל ולהשכיר, ולולי שנתברר לו בעדים לא היה מוציא, ואף ששאר הזוגות והספרים ראוין להשאיל ולהשכיר. וביאר הלחם משנה, דהרמב"ם הוכיח שרבא הוציא דוקא בעדות שהיו עשויין להשאיל, מדלא אמרו "מפני שהם דברים העשויין להשאיל", אלא אמרו "בדברים", על כרחך הכוונה לומר, שהתברר בעדים שהיו דברים אלו עשויין להשאיל ולהשכיר.

(יט) גמ', אפילו שומר נשבע אפילו אשתו של שומר נשבעת. כתב הר"ף (כח: בדפי הר"ף), דהיינו כגון שהגזול לא היה שם בשעה שנכנס הגזולן, ולפי שאינו יכול להשבע וליטול, נשבע השומר, דבמקומו הוא עומד. והבאר היטב (בסימן צ, ס"ק יג) הביא מתשובות הרשב"א המיוחסות לרימב"ן (סימן

דכיון דאיכא למימר דגזים, לא מסתבר שיתקנו חכמים שישבע ויטול. ומאי דמיייתין לדרב נחמן אינו בתור ראייה לקושיא, אלא בתור זכר לדבר, דאשכחנא התם לעיקר סברת עביד אינשי דגזים].

(ח) גמ', בטוענו כלים הניטלין תחת כנפיו. פירש רש"י בד"ה בטוענו, שבעל הבית טוען שנטל כלים קטנים שאדם יכול להסתיר וכו' ולא הכירו בהם עדים. וכן פירש הר"ף (כו: בדפי הר"ף) שכתב, שהעדים יודעים שיצא בכלים תחת כנפיו, אבל אינם יודעים כלל מזה הן כלים שנטל, ישבע בעל הבית שכך וכך נטל. אמנם התוס' בד"ה בטוענו פירשו, שהכירו העדים במקצתם והוא טוען שהטמין יותר.

(ט) תוס' ד"ה בטוענו, בתוה"ד, והיה נראה מתוך פירושו זה דאין הלכה כרבי חייא. ביאר הרש"ש דאם נפרש דלא מיירי שראו מקצת כלים אלא ראו סתם שיש לו כלים טמונין ולא הכירו, נמצא דאין כאן עדות בדבר שבמדה ובמנין, ולהכי אין חיוב שבועה. (וכן משמע בתוס' הרא"ש).

דף מז ע"ב

(י) גמ', אבל בעל הבית העשוי למכור את כליו נאמן. כתב הר"ף (כח. בדפי הר"ף), דהכא מיירי שלא ראו איך נטל הכלים, אבל אם ראו שנטל מרשות חבירו שלא בפניו, ואמר לקוחין הן בידי, לעולם אינו נאמן, אף בעשוי למכור כליו, ואף בלא הטמין כלל. והוכיח כן מהא דאמרינן בבבא בתרא (לו.) הגודרות אין להם חזקה, והיינו טעמא משום דיש לומר דמצאן בחוץ ותפסן, ושמעין מינה, דכל היכא דתפיסתו לא היתה בפני הבעלים, אינו נאמן לטעון לקוחין. והביא בשם גאון דכתב, דאף בגונא שנכנס לביתו ונטל שלא בפניו, נאמן לטעון ששלו נטל, וכדאשכחנא בסוגיין דנאמן לטעון לקוחין. ובהשגות הראב"ד על הר"ף הסכים עם דעת הגאון, ולא מטעמיה, דנאמנותו אינה מכח חזקת לקוח המבואר בסוגיין, אלא מכח חזקה דלא חזיק ליכנס בבית חבירו וליטול מטלטלי דחבריה, כדמוכח בבבא בתרא (לג:). עוד כתב, דכי היכי דאמרינן הכא זה אומר גנובים אינו נאמן דלאחזוקי אינשי בגנבי לא מחזקין, הכי נמי כשאומר נטלת מביתי מטלטלין שלי, אין לך מחזיקו בגנב גדול מזה, ולהכי אין בעל הבית נאמן.

(יא) גמ', אלא דברים שאין דרכן להטמין. פירש רש"י בד"ה אלא, דמדהטמין איכא למימר בוש הוא להודיע שהוא צריך לשאול כלים משכניו. והרמב"ם (בפ"ט מטוען ונטען ה"ד) כתב, דאמרינן שלא הצניען אלא כדי לכפור בהם.

(יב) גמ', לאחזוקי אינשי בגנבי לא מחזקין. כתב הר"ף (כח. בדפי הר"ף), דמשמע מהכא, דאם התופס הזה הוא מוחזק ומפורסם בגניבה, נאמן בעל הבית לטעון גנובים, בגוונא דאיכא ריעותא דהטמנה, ואין בעל הבית עשוי למכור כליו.

(יג) תוס' ד"ה בקונטרס, בתוה"ד, ואפילו אומר בעל הבית גנובין הם דהא גודרות אין להם חזקה אפילו זה אומר גנובים. ביאר המהרש"א, דאף דבגודרות איכא טעמא אחרינא, דיכול לומר מעצמו נכנס לרשותך, ולא דמי להכא. כוונת התוס' להוכיח, מהא דבגודרות אף אם יטען בעל הבית שגנבת מתוך ביתי יהיה נאמן, משום מיגו דמצי טעין מעצמו נכנס, אם כן חזינן דמהני מיגו אף לאחזוקי אינשי בגנבי, והכי נמי אית ליה מיגו דמצי אמר השאלתים לך. ועיין מה דכתב הסמ"ע (סימן צ, ס"ק לד) דלא חשיב מיגו להוציא, כיון דלא הווי מוחזק משום דראוהו שנכנס ריקם ועתה הוציא

ברוך הוא שנגלה על הר סיני ואמר ולא תגול. והר"י מיגאש פירש, שכל שאינו יכול להשבע פרוחה לה שבועה וחזרה לה לסיני, וכאילו לא נתחייב בה מתחילה, וכתב, דלכך כשהתובע חשוד, השבועה שהוטלה על התובע חזרה לסיני, וכאילו לא ניתן הדין שישבע, וכיון שאין הנתבע חייב לשלם אלא על ידי שבועת התובע, בטל חיוב הממון ממילא.

ג) גמ', רבותינו שבבבא רב ושמואל וכו'. ופירש רש"י בד"ה ואין אדם, שהיתומים בני המלוה אינן יכולים להשבע, וגם בני הלזה אינן יכולין להשבע. וביאררו התוס' ד"ה מתוך, בסוה"ד, דלמאן דאית ליה מתוך שאין יכול להשבע משלם, היה על בני הלזה לפרוע החצי מתוך שגם הם אינם יכולים להשבע. אמנם הרא"ש (בסימן ז) כתב, דעיקר דין מתוך ראוי להיות על בני הלזה ולא על בני המלוה, דבני המלוה עיקר הממון תלוי בשטר שבידם ואין השבועה אלא מתקנת חכמים, להכי אין ראוי לומר בזה מתוך שאין יכול לישבע מפסיד, אבל בני הלזה שבאים נגד השטר, עיקר זכותם תלויה בשבועה, ולכך למאן דאית ליה מתוך שאין יכול לישבע משלם, היו חייבים לשלם.

ד) גמ', נימא ליה זיל אישתבע כיון דאמר מיחטף חטפי הוה ליה כגולן. פירש רש"י בד"ה לישתבע, דאינו יכול לישבע שלא חטף, כיון שמודה שחטף, ולגבי שבועה זו פסול כגולן אצל שאר שבועות. וכן משמעות דברי הרשב"ם (בבבא בתרא לד.) אמנם לעיל (לב): פירש רש"י בד"ה כיון דאמר, הוה ליה כגולן והמתחייב שבועה על פי עד אחד צריך לישבע על מה שהעד מעיד ולהכחיש את העד, וזה אינו יכול לישבע על כך, שהרי מודה לדברי העד שחטפה, והוה האי גברא אצל שבועה זו כגולן אצל כל שבועות שאינו יכול לישבע עליהן, אף זה בשבועה זו אינו יכול לישבע שהרי מודה בה. וכן פירשו התוס' (שם) ד"ה הוה ליה פירשו, ד"הוה ליה גולן" היינו שאינו נאמן לומר דדידיה הוא, כיון שמודה שחטף, ואנו מחזיקין כל דבר בחזקת מי שהיה בידו. ולכאורה יש לפרש כוונת רש"י כאן כדהתם] אמנם בחידושי הרשב"א והריטב"א (בבבא בתרא שם) משום דקשיא להו מה לפסול גולן שהוא משום רשע דחמס הכא, לא גרסי לה. ועיין בתורת חיים (שם) שכתב ליישב אף לגירסת פסול גולן.

ה) גמ', הוה מחויב שבועה ואין יכול לישבע וכו'. כתבו התוס' לעיל (לב): ד"ה הוה, דהא דלא מהימן בשבועה לומר ידי חטפי במיגו דאי בעי אמר לא חטפי והיה נשבע, משום דהוי מיגו דהעוה, שאינו רוצה להכחיש העד. ובתוס' בבבא בתרא (לד.) ד"ה הוי הקשו אהאי שינויא, אם כן אמאי אמרינן הכא דרב ושמואל פליגי אדרבי אבא, דאי לא הוי מיגו ודאי אינו נאמן לומר דדידיה חטף. והביאו פירוש ריב"ם, דודאי הוי מיגו, אלא, דכיון דאיכא עד אחד המחייבו שבועה, כן הוא הדין שישבע להכחיש העד או ישלם, ואין מועיל לו מיגו להיפטר. ובחידושי הרמב"ן (שם) ביאר, שהתורה האמינה עד אחד עד שישבע להכחישו, וכל זמן שלא נשבע הרי זה כמי שחטף בפנינו, שאינו נאמן לומר ידי חטפי אפילו בשבועה. והר"ן (כט. בדפי הרי"ף) כתב, שהתורה האמינה עד אחד לענין שבועה כשנים לענין ממון, ולהכי כל זמן שלא הכחישו לא מצי למימר ידי חטפי לענין שבועה, כמו דלא מצי למימר הכי בשנים לענין ממון. ועיין עוד בתרומת הכרי (עה, יג). ובקובץ שיעורים בבא בתרא (אות קמה).

ו) גמ', אילימא דאמר ליה מנה לאבא ביד אביך וכו' מה לי הוא ומה לי אבוא. כתבו בחידושי הרמב"ן והרשב"א, דהכא מיירי דוקא בפיקדון או

פט), דאף אם הגולן טוען שהם לא היו שם כלל בשעה שנכנס, נאמן זה לומר שהיה שם.

ב) גמ', שם. כתב הגרע"א (בגליון השלחן ערוך סימן צ סעיף ד), דאפילו במקום שאין השומר חייב בתשלומי הכלים, ולא הוי נוגע, מכל מקום יכול להישבע לחייב הגולן. וכתב בפתחי תשובה (שם ס"ק א), דמשמע מדברי הגרע"א, דבאופן שהוא נוגע, פשיטא דנאמן. אבל הביא דברי השער משפט בשם מהר"י הלוי, דהכא מיירי דוקא באופן שבעל הבית מאמינו לשומר שהוא גנבם, אבל אם חושרו שהוא גנבם אינו יכול לישבע, כיון שהוא נוגע וביאר השער משפט, דאף דבעל הבית עצמו נאמן בשבועה אף שאין נוגע גדול ממנו, מכל מקום הכא גרע טפי, שבעל הבית עצמו אינו יכול לסמוך על שבועתו של השומר שהוא נוגע, וליטול מכח זה ממון מהגולן.

בא) גמ', ודלמא אחר עביד ליה, דליכא אחר. כתב הרש"ש, מדלא מקשינן ומוקמינן הכי אמתניתין אלא אדרב יהודה אמר שמואל, משמע, דבשבועה שקיל אף בדאיכא אחר, והביא, שכן כתב הרמב"ם (בפ"ה מחובל ומזיק ה"ה). וכתב, דנראה טעמא, דלא שכיח שיחבלנו אחר בבית שאינו שלו. [ומיירי הכא בנכנס לביתו של החובל].

בב) גמ', אבל שבועת ביטוי דאיכא למומר בקושטא קמשתבע וכו'. פירש רש"י בד"ה שבועת ביטוי, דאפילו עבר עליה אינו חשוד להוציא שקר מפיו. והר"ן (כח: בדפי הרי"ף) הוכיח כדעת רבינו תם בתוס' ד"ה אבל, דמיפסל בהכי, דלא גרע ממלוה בריבית וסוחרי שביעית דאע"ג דאיסור הבא מעצמו הוא פסול, וכן כתב בחידושי הריטב"א. [ונראה דרש"י לשיטתו בסנהדרין (כו:)] ד"ה כשר לעדות, ושם (כו:)] ד"ה מומר, דעובר מחמת יצרו ותאותו לא דמי לעובר מחמת חימוד ממון, ובהכי ניחא דלא דמי למלוי בריבית ולסוחרי שביעית, שהם עוברים מחמת חימוד ממון, מה שאין כן עובר על שבועתו עושה רק מחמת יצרו ותאותו. ורבינו תם אויל כדעת התוס' בסנהדרין (ט:)] ד"ה לרצונו ושם (כו:)] ד"ה החשוד, דכל שעושה לתאותו הוי כרשע דחמס. ולכאורה נראה, דלמאי דקיימא לן בסנהדרין (כו:)] כאביי דאוכל נבלות להכעיס נמי פסיל לעדות, הכי נמי יש לפסול לשבועה העובר על שבועה אף בלא שעושה כן לתאבון, דהא כתבו התוס' בבבא מציעא (ה:)] ד"ה בלא, דכל הפסול לעדות פסול לשבועה. ורש"י דמכשיר לשבועה, שמא פליג אהאי כללא, וסובר דאף דפסול לעדות לא מפסיל לשבועה. (א.ג.א). [ועיין בפרישה (צב, ג) דדייק ברש"י דכתב "יצרו תוקפו", דהיינו דכיון דאין הדבר אסור מחמת עצמו אלא מחמת דאיהו אסרה על עצמו להכי יצרו תוקפו, ואינו נעשה חשוד על שאר עבירות. וכן כתב הסמ"ע (לד סק"ב). ודלא כדכתב הר"ן.]

דף מז ע"א

א) תוס' ד"ה הלכתא, והא דאמר' בסמוך עבד רב נחמן כו' זה היה אח"כ כו'. כתב המהרש"א, דכן צריך לומר אהא דאמר לעיל מיניה "היכי תנן אמר ליה לא ידענא", דאם אמר כן הא דאמר בלישנא קמא "אמר רב נחמן רבי יוסי אומר יחלוקו", היה אחר כך, אלא דנקטו התוס' מלתייהו א"הלכתא מאי" משום קושיתם, אהא דפריך מיניה לקמן אם איתא כו'. עוד כתב, דבכמה דוכתין מצינו דאמוראי פליגי בדברי אמורא רבם, אבל בודאי דליכא דפליג אהא דעבד רב נחמן עובדא.

ב) גמ', חזרה שבועה לסיני. פירש רש"י ד"ה לסיני, שחזר הדין להקדוש

הדרג היוזמי

מסכת שבועות דף מז - דף מח

ג אלול - ד אלול התש"ע

מיגאש, דכיון דודאי חד מינייהו שקרנית ופסולה, פסלינן לתרווייהו. נוכעין זה **ברש"י ד"ה בהדין**. ו**בקובץ שיעורים** (בבא בתרא אות קטז) כתב, דלפי זה, בגוונא שאין ספק אלא על כת אחת, מודה רב חסדא דמעמידים אותה על חזקתה. אמנם הביא **דהרשב"ם** כתב **בבבא בתרא** (לא:): **ד"ה בהדי**, דטעמא דרב חסדא משום דמוקמינן ממונא אחזקתיה, ולא מפקינן מספק, שמא העדים פסולים. ולפי זה, אף בספק על כת אחת פליגי רב הונא ורב חסדא.

(יא) **גמ'**, שני מלוין ולוה אחד ושני שטרות היינו מתניתין. פירש **רש"י בסוד"ה שני מלוים ולוה**, שאין אתה יכול להפסיד את אחד מן המלוין. וכתב **בחידושי הרמב"ן**, דלפי זה לא מצינו שהשווה האי דינא למתניתין לענין השבועה, אלא לענין הנטילה, ואם לא יאמר אישבע לי, יגבה בלא שבועה. אבל הביא, **דהרי"ף** (ל: בדפי הרי"ף) מפרש היינו מתניתין לגמרי, דשניהם נוטלים דוקא בשבועה.

(יב) **גמ'**, ב' לוין ומלוה אחד ושני שטרות מאי. עיין פירוש **רש"י ד"ה מאי**, דמספקינן בדרב הונא, מי אמרינן כיון דחד גברא הוא דמייתי להו לקמן לא מזדקקין ליה. דממה נפשך בשטר פסול בא לפנינו, וזה דוחה אצל זה וזה אצל זה ויפסיד, או דלמא כיון דעל שני לוין הוא מוציא זו באה ומעידה זו באה ומעידה לרב חסדא לא מיבעיא ליה דהא אפי' בשני מלוין ושני לוין ושני שטרות פסול וכל שכן בשני לוין ומלוה אחד. וביאר **בספר התרומות** (שער כט חלק ג, אות ד), דמספקינן, מי אמרינן כיון דאיכא ביד ראובן שטר אחד שהוא פסול ולא מצי לאשתבעי ששניהם כשרות, הלכך מצטרפין שני הלויין, דהיינו שמעון ולוי, ואולי לראובן ואמרי ליה, היאך אתה יכול לגבות משנינו הרי השטר שיש לך על אחד מאתנו פסול, הלכך לא גבית מידי עד שיתברר לך איזה מהן כשר, או דילמא אויל ראובן לגבי שמעון וגבי מיניה והדר אתי וגבי מלוי. וכתב בשם **הרי"ף** (ל: מדפי הרי"ף), דמסתברא לן דהני מיילי היכא דאתו כוליהו לבי דינא בהדי הדדי, אבל היכא דאתא מלוה בהדי חד מינייהו גבי מיניה. דהיינו רב הונא דאמר זו באה בפני עצמה ומעידה. ועיין **בגידולי תרומה** שם.

דף מח ע"א

(א) **גמ'**, מאי לאו לעדות ממון. כתב **החזון איש** (חושן משפט ליקוטים סימן כב, דף לא), דמהכא חזינן, דעד שהוכחש בחקירות, אף שלא הוכחש בעיקר העדות, מיקרי עד שקר ונפסל לעדות, דהא הכא לא הוכחשו על עיקר המעשה, ואפילו הכי פסלינן להו לרב חסדא. ומכל מקום היכא דהוכחשו רק בבדיקות של דיני נפשות, שאינן מגוף העדות, לא מיפסלי כלל.

(ב) **גמ'**, אמר רבא הוא ואחר מצטרפין לעדות אחרת. הקשה **הגרע"א בגליון הש"ס**, הא שיטת רבא **בסנהדרין** (דף כז.), דרע לשמים כשר להעיד דאינו רע לעדות, ואם כן לעדות ממון מצטרפין, דהא בעדותן על הלבנה היה רק רע לשמים ויהיה כשר לעדות ממון, ולא צריך לרבא לפרש דהוא ואחר מצטרפים וכו'. וכתב **בנו הגר"ש איגר** (שם בחידושי הגרע"א), דדוחק לומר דמיקרי רע לבריות, בגוונא דאחד נתחייב לחבירו לשלם בראש חודש פלוני, ועל ידי עדותן של עדים יקדשו בית דין את החודש ויתחייב לשלם בו ביום. **והאור שמח** (פכ"ב מעדות ה"א) כתב, דמדקדוק הלשון "ומצטרפין לעדות אחרת", משמע, דמצו להעיד בעדות אחרת רק בתורת צירוף, אבל להעיד יחד אינן רשאין, דאחד מהם ודאי פסול, ולדברי רבא שלא נעשו רע לבריות

גולה בעין, דאם אין כאן אלא חוב, הא הוה ליה כפירת שיעבוד קרקעות, כיון דמטלטלי לא משתעבדי לבעל חוב. **והקצות החושן** (בסימן לט ס"ק א) כתב, דלפי מה שכתב **הרשב"א בבבא קמא** (יד:): דהא דמטלטלי לא משתעבדי אינו אלא מדרבנן, אבל מדאורייתא משתעבדי, אתי שפיר הכא דקיימינן אקרא, דלעולם מיירי בחוב, ומכל מקום איכא שיעבוד אמטלטלי. ועוד כתב שם, דליכא להעמיד שהודה בפקדון, כיון דהוה הילך.

(ז) **גמ'**, אמר ליה **חמשיין ידענא וחמשיין לא ידענא**. הקשה **הר"ן** (כט. בדפי הרי"ף), דכיון דאי אמר הירוש חמישים ידענא וחמישים לא ידענא מיפטר לגמרי, אם כן כשאומר חמישים אית ליה וחמישים לית ליה, נמי נפטריה משום מיגו דמצי אמר על חמישים שכפר בהם, לא ידענא, והיה פטור. ותירץ, דאף כשאומר לא ידענא צריך להשבע שאינו יודע. וכן כתב **בחידושי הרמב"ן**, שאם טוענו אתה יודע הכל, ומודה בחמישים ואומר חמישים איני יודע, צריך לישבע מדאורייתא שאינו יודע. עוד תירץ **הר"ן**, דלעולם לא אמרינן מיגו דמצי אמר איני יודע. **והתוס' בבבא מציעא** (צז:): **ד"ה רב הונא**, כתבו דאין אדם טוען ברצון איני יודע.

דף מז ע"ב

(ח) **גמ'**, אי אמרת בשלמא אביו כי האי גונא מיחייב איצטריך קרא למיפטר **גבי יורשין**. כתבו **התוס' בבבא קמא** (מו.) **ד"ה אפילו**, דטעמא דפטר קרא יורשים, משום דלא הוה להו למידע, ומכח זה הוכיחו, דכל היכא דלא הוה ליה למידע, לא אמרינן מתוך שאינו יכול לישבע משלם. וכן כתב **הראב"ד** (בהשגותיו על הרי"ף בבא קמא כו. מדפי הרי"ף, ובהשגות על הרמב"ם פ"ה משאלה ופקדון ה"ו ופ"ג ממלוה ולוה ה"ד). **והש"ך** (סימן עב ס"ק נ"א) הביא דעת **הרמב"ם** (בפ"ה משאלה ופקדון ה"ו) **וספר התרומות** בשם **הרמב"ן**, דאף במקום דלא הוה ליה למידע אמרינן מתוך שאינו יכול לישבע משלם. וכתב **הש"ך**, דלפי זה הא דפטר קרא יורשים, היינו משום דאתו מכח אביהם, ודילמא אי הוה אבוהון קיים היה טוען ברי והיה נשבע. ואדרבה, מדאיירי קרא דוקא ביורשים, יש לדקדק דאבוהון מיחייב אפילו דומיא דיורשים באופן דלא הוה ליה למידע. ולדעת **התוס' הרא"ש** והראב"ד ביאר **הש"ך**, דקרא גלי ביורשים ודכוותיהו דלאו אורחיה למידע, אבל כתב, דפשטא דגמ' לא משמע הכי. ועוד, דלדעת **התוס' הרא"ש** והראב"ד פעמים הוי מחויב שבועה ואינו יכול לישבע משלם ופעמים לא, ונצטרך לחקור אימתי הוה ליה לידע ואימתי לא הוה ליה לידע, וזה דוחק, דכי נתנה התורה דבריה לשיעורין, וגם לא מצינו בש"ס בשום מקום לחלק בכך, אלא נראה כהרמב"ם. ועיין **בקצות החושן** (סימן עה ס"ק טז וסימן קלג, ז), דכתב בדעת **הש"ך**, דלהרמב"ם הא דירושין פטירי משום דהבית דין טוענין והוה ליה כמו דטוענין ברי, ולכך לא נאמר גבייהו דין "מתוך". ועיין עוד **בנתיבות המשפט** (עב, כה).

(ט) **גמ'**, פועלים נשבעין לבעל הבית במעמד חנוני וכו'. כתב **הרא"ש** (סימן ח), דהוא הדין דהחנוני נשבע במעמד פועלים, וחדא מינייהו נקט. וכן פסק **הרמב"ם** (פט"ז ממלוה ולוה ה"ה). **והבעל המאור** (ל. בדפי הרי"ף) כתב, דנקט הכא פועלים, משום דאיצטריכא ליה לאפוקי מבין ננס דאמר דהפועלים נוטלין שלא בשבועה. [ואזיל לשיטתו דגרס בדברי בן ננס דהחנוני נוטל בשבועה, ולא פליג אלא בפועלים].

(י) **גמ'**, רב חסדא אמר בהדי סהרי שקרי למה לי. ביאר **בחידושי הרי"**

כדין הנפרע מנכסי לקוחות, דדוקא גבי מת לזה, שאי אפשר שיגבה המלוה החוב אלא בשבועה, אמרינן אין אדם מוריש שבועה לבניו, אבל כלפי לקוחות, הרי היה אפשר שיגבה החוב מבני חרי, ולא מיקרי שנתחייב שבועה על ממון זה, אף שכלפי הלקוחות נתחייב.

דף מח ע"ב

ט גמ', מה לי שלא פקדני אבא מה לי שלא פקדני אחי. ביאר **בחיודושי הר"י מיגאש**, דמעיקרא דייקנן מדאמרי רב ושמואל אין אדם מוריש שבועה לבניו, אם כן לגבי שאר יורשין הוי תוספת אדרב ושמואל, והוי בכלל הבו דלא לוסף עלה. ודחינן, דדברי רב ושמואל אינן לגבי בני דוקא, אלא בכל יורשים, וכיון שכן אינו תוספת על דבריהם. וכתב **בחיודושי הרמב"ן**, דלפי זה משמע, דגבי לקוחות הבאין ליפרע מנכסי יתומים, לא קיימא לן כרב ושמואל, ומצו לישבע שלא פקדנו המוכר, דהא רב ושמואל מייירי ביורשים, והוי בכלל הבו דלא לוסף עלה. עוד כתב, דאפשר לפרש דאין כוונת רבא דרב ושמואל מייירי נמי באחים, אלא דאין סברא דאח הנשבע שלא פקדני אחי יהיה עדיף מכן הנשבע שלא פקדני אבי, דכל היכא דבאין לגבות מיתמי קיימא לן כרב ושמואל, ולפי זה כל שכן בלקוחות הבאין ליפרע מנכסי יתומים. וטעמא דמילתא, דחשו חכמים לתקנת היתומים (בני הלוה), והחמירו בשבועתן יותר מכל שבועת הנוטלין.

י גמ', האי דינא דעבד כרב ושמואל עבד דעבד כרבי אלעזר עבד. כתב **הרא"ש** (סימן יב), דאין הכונה שלא נפסקה הלכה כלל, אלא לכתחילה בעינן למיעבד כרב ושמואל, מדאמרינן הבו דלא לוסף עלה, משמע דבהאי דינא לא רצו לבטל דבריהם, ומכל מקום דיינא דעבד בדיעבד כרבי אלעזר עבד, ולא מהדרינן עובדא. וכתב **הטור** (סימן קח), דהוא הדין אם קדמו יתומי המלוה ותפסו, אין מוציאין מידם. וכתב **בביאור הגר"א** (שם ס"ק מז), דהיינו משום דעביד איניש דינא לנפשיה, ודיינא דעבד כרבי אלעזר עבד.

יא גמ', לא מקרע קרעינן ליה וכו'. כתב **הרא"ש** (סימן יב) דהיינו כשלא בא ליד הדיין, אבל כשבאו לבית דין לדון בהאי דינא, קרעינן השטר, כיון דלכתחילה יש לפסוק כרב ושמואל. והכא מייירי כשלא באו לדון, אלא הבית דין שהם אביהם של יתומים, או האפוטרופוס מעצמן אינן מחוייבים לקרוע השטר, אלא מניחין השטר ביד היתומים שמא כשיגדלו יודמן להם דיין שישיבם ויגבה להם החוב.

יב רש"י ד"ה לא מקרע קרעינן, שמא יבואו לפני דיין שידון כרבי אלעזר. ו**הסמ"ע** (סימן קח ס"ק לט) הוסיף נמי דשמא יוכלו לתפוס, דאם יתפסו לא מפקינן מינייהו, כמו שכתב **השלחן ערוך** (שם סעיף יא).

יג גמ', ואלו נשבעין שלא בטענת ברי אלא בטענת שמא. כתב **הט"ז** (סימן צג סעיף א), דמכל מקום בעינן שיטעון שיש עליו חשד משום איזו הוכחה, אבל אם אין לו שום הוכחה לחשוד אותו, אינו יכול להשביעו. וכן פסק **הנתיבות המשפט** (במשה"כ ס"ק ד).

יד גמ', והוא שיש טענה ביניהם שתי כסף. פירש **רש"י בד"ה שיש**, דמייירי במודה במקצת. ו**הר"ן** הביא דעת **הר"י מיגאש והרמב"ם**, דהוא הדין אף בכופר הכל.

טו תוס' ד"ה דמורו, פסק רבינו תם וכו' דכיון דלוקח שכר עמלו לא מורי התירא. ו**הבית יוסף** (בסימן צג) הוכיח מדברי **הרמב"ם** (פ"ט משלוחין ושותפין ה"ה), דסבר דאף במקום שנטל שכר צריך לישבע. וטעמא, דאף

למה לא יוכלו להעיד, ועל כרחין דיש לתלות דמשום חימוד ממון עביד לו, משום הסעודות שעשו בירושלים, או מוונות שלקחו עמהן כו', והוי כאוכל נבילות לתאבון דפסול אף לרבא.

ג תוס' ד"ה נשבע בעל הבית, בתוה"ד, וי"ל דמייירי כגון שלא נתן לו עתה כלום ואומר כבר נתתיו לך קודם כו'. ביאר **המהרש"א**, דאף זו מתקנת חכמים היא בלא שבועת היסת, כיון שאומר שכבר נתן לו לפני שנתן הפירות, ואין דרך לתת קודם, רמו רבנן שבועה עליה, ורבי יהודה פליג, משום דאפשר דנתן קודם ולא נתקנה בזה שבועה.

ד בא"ד, וכן בנתן לו דינר בסיפא אמר ר' יהודה שצריך ליתן לו הפירות דדרכו כו'. כתב **המהרש"א**, דר' יהודה דקאמר כל מי שהפירות בידו ידו על העליונה, ודאי דלא קאי אסיפא, דעדיין הפירות אינן בידו וצריך ליתן לו, אלא ארישא קאי שפיר, אלא דמהאי טעמא גופיה דפליג ברישא משום דחנוני מקבל דינר קודם שנותן הפירות, שמעינן דפליג נמי בסיפא, שהדינר מונח בחנות ולא נטלו החנוני עדיין שצריך ליתן לו הפירות, דאילו כבר נתן לו הפירות לא היה הדינר מונח עדיין בחנות.

ה גמ', וצריכא דאי אשמעינן הך קמיייתא וכו'. הקשה **הש"ך** (סימן צא, ס"ק י), לפי מה שכתבו **התוס'** בד"ה רבי יהודה דסתם חנוני דרכו להקיף, אלא דהכא מייירי באותו שאין דרכו להקיף, אמאי איצטריך לגמ' למימר הך צריכותא, הא יש לומר בפשיטות, דאי אשמעינן בחנוני הוה אמינא דבשולחני מודו רבנן, כיון דסתם שולחני אין דרכו להקיף. וכן יש לומר לאידך גיסא, דדוקא בחנוני אמר רבי יהודה, משום דידוע בו שאין דרכו להקיף, אבל בשולחני מודה.

ו גמ', אבוהון שקיל בלא שבועה ואינהו בשבועה. כתב **הרמב"ם** (בפי"ז ממלוה ולוה ה"א), דאם הלוה אומר לבני המלוה השבעו לי, צריכים להשבע שלא פקדנו אבא. וכתב **בביאור הגר"א** (סימן קח ס"ק ל), דהכי משמע מדאמרינן הכא "אבוהון שקיל בלא שבועה ואינהו בשבועה", ומשמע, דבמקום דאביהם צריך להישבע, דהיינו באומר לו "אישתבע ליי", אף בני המלוה צריכים להישבע. וכתב **המגיד משנה**, דהא דלא מוקמינן למתניתין באומר הלוה השבעו לי, משום דמשמע לגמ' דמתניתין מייירי בכל ענין, אף בלא שיאמר השבעו, דהא דומיא דהפוגמת כתובתה והבא ליפרע מנכסי יתומים ומנכסים משועבדים קתני לה במתניתין, וכמו שאלו נשבעים אף בלא שיאמר התובע אישתבע, אף שבועה זו דיתומים הבאים ליפרע מייירי אף בלא אמר אישתבע לי, ולהכי מקשינן עלה. אבל **הבעל העיטור** (עיסקא וחוב, יד:) הביא יש אומרים, דאין היורשים צריכים להשבע אף באמר לזה אישתבע, כיון דקילא האי שבועה שאינה אלא כשאומר אישתבע לי. וכן דעת **מהר"ם מרוטנבורג**, הובא בתשובות מיימוניות (לספר משפטים סימן מג).

ז גמ', הכי קאמר וכן היתומים מן היתומים לא יפרעו אלא בשבועה. כתב **בחיודושי הרמב"ן**, דהוא הדין כשיתומי המלוה באים לגבות מן הלוה ופגמו השטר, או איכא עד אחד המעיד שהוא פרוע, נמי לא יגבו אלא בשבועה זו שלא פקדנו אבא, דאם לא כן אמאי תני במתניתין כל הני. והא דנקטו בגמ' יתומים מן היתומים, משום דקא בעו למימר עלה רב ושמואל לא שנו וכו'.

ח גמ', אבל מת לזה בחיי מלוה כבר נתחייב מלוה לבני לזה שבועה וכו'. כתב **בחיודושי הרמב"ן**, דלגבי לקוחות לא אמרינן הכי, דאם מת המלוה אחר שמכר הלוה נכסיו, לא אמרינן כבר נתחייב מלוה שבועה ללקוחות

טוב להזכיר שתי הקצוות מקודם, והאמצעי נזכר ממילא בקלות כידוע. וכן ביאר מה שכתבו התוס' בבא קמא (ד): סוף ד"ה שומר, ד"לכך נקט להו בזה הסדר ולא כסדר שנכתב בפרשה". עיין שם.

(ד) מתני', שומר חנם נשבע על הכל והשואל משלם את הכל. כתב התוס' הרא"ש, דאף דשומר חנם משלם בפשיעה, וכן שואל מיפטר במתה מחמת מלאכה, מכל מקום נקט לישנא ד"על הכל", משום דקאי אמאי דכתיב בפרשה, ובפרשה לא כתיב פשיעה לחיובא, ולא מתה מחמת מלאכה לפטורא. והמאירי כתב, דהתנא לא הווקק להזכיר דין הפשיעה משום שאינה מצויה. עוד פירש, שהפשיעה מיחשיב כמו שהזיק בידים ואינו בכלל דיני השמירה. נזיתכן דוהי כוונת התוס' הרא"ש, וכדעת הרמב"ם (פ"ב משכירות ה"ג) שהשומרים חייבים בפשיעה מדין מזיק, ואין לה מקור בפרשת שומרים. אמנם רש"י בבא מציעא (צה). ד"ה אשומר חנם כתב, דפשיעה נאמרה בשומר חנם מדכתיב "על כל דבר פשע". וכתב בספר מעייני החכמה דלפי מה שפירשו רש"י (הכא) ד"ה נשבע על הכל, ותוס' בבא מציעא (ו). ד"ה שבועה, שעיקר שבועת השומרים היא שבועה שלא פשעתי בה, אם כן ממאי דכתבה דתניתין ששומר חנם נשבע על הכל מוכח שהוא חייב בפשיעה, ולכך צריך להישבע שלא פשע.

(ה) מתני', היכן פקדוני א"ל אבד משיבעך אני ואמר אמון והעדים מעידים שאכלו משלם הקרן. כתב הרמב"ם (פ"ד מגניבה ה"ז), דשומר שגנב מרשותו כגון שגנב טלה מעדר שהופקד אצלו, וסלע מכיס שהופקד אצלו, אם יש עליו עדים חייב בכפל. והשיג עליו הראב"ד שם. עיין שם מה שהשיג עליו. וביאר המגיד משנה, דכוונתו לומר דלא מצינו כפל בשומר אלא ב"טוען טענת גנב" ונשבע, הא לאו הכי לא, דאי לאו הכי למה לן שבועה משעת כפירה, ליחייב בכפל. ורצה לבאר דבאמת הרמב"ם איירי בשנשבע על כך וטען טענת גנב, ועיין שם שסיים, שאינו יודע לבאר הדברים. והכסף משנה ביאר, ד"טוען טענת גנב", היינו בגוונא שמניח הפקדון במקומו וטוען שגנב כולו, אבל הכא שאני, שממה שהופקד אצלו לקח קצת בדרך גניבה. ועיין באור שמוח שביאר דבריו. ובמנחת חינוך (נד, טו ד"ה והנה). והאמרי משה (לה, ב) הקשה, דמבואר במתניתין דלא כהרמב"ם, ותיירך, דמתניתין איירא בגוונא שהעדים מעידים שאכלו לאחר שכבר טען טענת אבידה ונעשה גולן על ידי שבועתו, וכדין הכופר בפקדון שנעשה גולן להתחייב באונסין, ולכך אי אפשר לחייבו על האכילה משום גנב, כיון שכבר יש לו קניני גזילה בדבר, ושוב אינו יכול להיות גנב. וכן כתב האב"י עזרי (פ"ג מגזילה ואבידה הי"א).

(ו) רש"י ד"ה הכי גרסינן, בתוה"ד, ואם הודה מעצמו שלא באו עדים משלם קרן וחומש ואשם. הקשה הרש"ש, דכיון דמיירי בטען טענת אבד (שאין העדים מחייבים כפל), אפילו אם הודה לאחר שבאו עדים יתחייב קרן וחומש, כמו שהוכיחו התוס' בבבא קמא (קח). ד"ה ובאו.

(ז) [תוס' ד"ה ראה עדים, לשמואל וכו' צריך לאוקומי מתני' כגון שחזרו לאחוריהם. ולכאורה קשה, דאם כן אמאי נקט התנא "ולא טבחתי ולא מכרתי", דבשלמא אי איכא עדים קמשמע לן דאף דידיעין דטבח ומכר, וגם לא היתה הודאה לפטור על הטביחה, מכל מקום פטור, משום דאם אין כפל אין ד' וה', וכדפירש רש"י בד"ה ראה. אבל אי ליכא עדים כלל, מאי נפקא מינה במה שאמר לא טבחתי, ומאי קמשמע לן. וצריך לומר, דמיירי דרק עדי גניבה חזרו לאחוריהם, אבל עדי טביחה באו והעידו. (א.ג.א.)].

שנטל שר, מורי ואמר שלא נתנו לו כראוי לפי טרחו.

(טז) רש"י ד"ה לא תימא, בתוה"ד, ואשמועינן שאין שביעית משמטת שבועת השותפין ולא שותפות אלא הלואה כדכתיב (דברים טו) שמוט כל בעל משה ידו. והר"י מיגאש ביאר, דלא משמטא שביעית אלא חוב שיכול לתובעו בודאי, דקרינא ביה "לא יגוש", דהחוב הוא בר נגישה, מה שאין כן חוב שהוא ספק אין שביעית משמטתו. אי נמי, דווקא שבועה שהיא מן התורה, דכתיב "וזה דבר השמיטה" אפילו דיבור משמיט, אבל שבועת השותפים שהיא מדרבנן לא משמיט דהא לא קרינא ביה לא יגוש.

דף מט ע"א

(א) גמ', איכא בינייהו לפתוח לו. פירש רש"י בד"ה לפתוח לו, דהיינו לפתוח לו בגילגול. והר"ן (לג. בדפי הרי"ף) כתב בדעת הרי"ף והרמב"ם, דלא קאי אגילגול, אלא דרב חסדא אשמועינן קולא אחריתא בשכיר, שפותחין לו "השבע וטול", אבל לכל הנשבעין אין פותחין לומר להם כן תחילה, ורב הונא ורב חסדא לא פליגי כלל.

(ב) גמ', והשביעית משמטת את השבועה מנא הני מילי וכו'. הקשה בחידושי הרשב"א, הא כיון דשביעית משמטת את חוב הממון, ממילא אין על מה להשבע, ואמאי איצטריך קרא לילף דהשבועה נשמטת. ותיירך, דהיכא דכפר חובו, שביעית אינה משמטת החוב, כיון דלא קרינא ביה "לא יגוש", שהרי אינו ראוי לנגישה. ומכל מקום השבועה שנתחייב לו על אותו חוב נשמטת, דבשבועה עצמה נמי קרינא "לא יגוש". והקשה, מדאמרינן לעיל (מח): "טעמא דלוה הימנו ערב שביעית דאתיא שביעית אפקעתי", וחזינן דאף שכפר לו, נפקע החוב בשביעית. נדהא לא מיירי במודה לו, דאם כן מה צריך שבועה. ותיירך, דשמא מיירי בגוונא דלא תבעו וכפר לו קודם השביעית. והר"ן (לב: בדפי הרי"ף) הביא, שכן איתא בירושלמי (פ"י ה"א), דמלוה פברנתא אינה משמטת. והר"ן ביאר, דשביעית משמטת השבועה, משום דהשמיטה אותו מקצת שהודה לו, שמחמתו נתחייב בשבועת מודה במקצת, ונמצא שעכשיו אינו אלא כופר הכל. וכיון שהממון נשמט, אף דיבור השבועה שבא מחמתו נשמט. והמנחת חינוך (מצוה תעז, יג) תמה על דבריו, דכיון דבשעת הודאתו היתה הודאה גמורה, אין לפוטרו מן השבועה מחמת מה שפקע הממון של ההודאה אחר כך. ובחידושי רבינו חיים הלוי (פ"ט משמיטה ויובל ה"ו) ביאר, דמאי דנפטר מחיוב השבועה שכבר התחייב, היינו מהילפותא ד"וזה דבר השמיטה" אפילו דיבור משמטת (וכמשמעות הרשב"א דלעיל) אלא דהוקשה לר"ן, דמכל מקום יחזור ויתחייב לו עתה שבועה, דהרי הממון עצמו לא נשמט. ועלה תירץ הר"ן, דאי אפשר שיחול עליו עתה חיוב שבועה מחמת הודאה קמייתא, כיון שהממון שהודה בו כבר נשמט. נאמנם לשון הר"ן, "שכיון שהממון נשמט, אף הדיבור של שבועה שבא מכחו נשמט", צריך עיון לדבריו].

פרק ארבעה שומרים

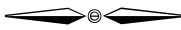
(ג) תוס' ד"ה ארבעה שומרים, אף על גב דשומר שכר כתיב בתר שומר חנם הכא חשיב החמור יותר אחר הקל יותר. והדרכני דוד, ביאר, דבתורה שבכתב דאי אתה רשאי לאומרן בעל פה, וכדאיתא בגיטין (דף ס:), מובן הסדר מהקל אל החמור, אבל בתורה שבעל פה, על מנת להקל על הזכרון,

מדרבנן, אמאי יפטר בהני שבועות דמתניתין מקרבן שבועה, הא מדאורייתא אין הדיינים מחייבים אותו שבועה זו. וצריך לומר, דאף חיוב דרבנן מהני להחשיבו שבועה שהדיינים מחייבים אותו ולפטרו אף מדאורייתא, כיון דלפינן לה מ"כי תשבע" דמשמע מעצמה, וסוף סוף אינו מעצמה. (א.ג.א.).

טו) גמי, חוץ מאיני יודע מה אתה סח דשואל וכו'. פירש רש"י בד"ה חוץ, בתוה"ד, דלא נקט נמי שומר חנם שטען נגנב והוא גנבו וכן טען אבד והוא אכלו, דהא בהדיא פריש ליה תנא חייב בחומש ואשם. ובחידושי הרמב"ן הקשה על דבריו, דהא בשואל ושומר שכר ושוכר דקתני במתניתין דחייב, על כרחך היינו חיובא דשבועת השומרים, נדאילו משום שבועת ביטוי חייב נמי בהנך דקתני במתניתין פטור]. ואם כן מאי שנא דאיצטרך רבי אלעזר למינקט להו. ועל כן פירש דלא נקט שומר חנם, משום שחיובו על ידי שגנבו או אכלו, וחיוב זה שייך אף בלא שיהיה שומר כלל.

סליקא לה מסכת שבועות

מסכת עבודה זרה

פרק לפני אידיהן

דף ב ע"א

א) מתני', לפני אידיהן. כתב הרמב"ם בפירוש המשניות (לפי המהדורות החדשות), דאידיהן היינו אבלם, ולא רצה למינקט חגיגה, לפי שהם אֶבְל באמת.

ב) רש"י ד"ה לפני אידיהן, וכולהו משום דאזיל ומודה. ולקמן (ו.) בד"ה משום הרווחה פירש, דאי אזיל ומודה לעבודת כוכבים, עבר ישראל משום "לא ישמע על פיך". וביאר הפרישה (יורה דעה סימן קמח) בשם מהרש"ל, דמשום "לפני עיור" אין לאסור, דאמרינן בסנהדרין (נו): דבעבודת כוכבים כל מידי דאין ישראל נהרג עליו אין נכרי מוזהר עליו, ואם כן לא עבד הנכרי איסורא בהאי דמודה. וכן כתב הב"ח (שם ס"ק ז). והט"ז (שם ס"ק ג) הקשה, הא באומר לו אלי אתה, חייב ישראל מיתה, כדתנן בסנהדרין (ס:). ולכך פירש, דטעמא דלא הוי לפני עיור, כיון דלא הוי תרי עברי דנהרא, דאף בלא הישראל היה יכול הנכרי לעשות כן. והנקודות הכסף תירץ קושיית הט"ז, דהאומר לו אלי אתה שאני, לפי שמקבלו עליו באלוה.

ג) רש"י ד"ה שמח הוא לאחר זמן, למחר. פירש המהר"ם, דאין כוונתו דוקא למחר ולא היום, דאם כן יהיה שרי ליפרע ממנו ביום אידו גופא. אלא על כרחך דהוא הדין דלאחר שעה שמח הוא. אלא כוונת רש"י לאפוקי ממה

דף מט ע"ב

ח) מתני', זה הכלל כל המשנה מחובה לחובה וכו'. בחכמת שלמה תמה, אחני כללי דמתניתין מאי אתו לרבווי. ובחידושי הריטב"א, כתב ד"זה הכלל" סימנא בעלמא הוא, כההיא דמגילה (כב:), ולא דאתא לרבווי מידי דהא פריט בארוכה כולוהו פרטי, והיינו דלא בעי בגמי' לאתויי מאי.

ט) מתני' שם, התורת חיים הביא דבמשנה דירושלמי לא גרסינן זה הכלל קמייתא אלא בתרייתא, "זה הכלל כל הנשבע להקל וכו'" דלכאורה משמע דתרוייהו חד מלתא נינהו. אמנם רצה לומר, דהא דקאמר "זה הכלל כל הנשבע להקל על עצמו חייב", משום דקיימא לן דמתנה שומר שכר להיות פטור מגנבה ואבדה, כמו שאר השומרים שיכולין להתנות עליהם כרצונם, והיינו דקאמר זה הכלל כל הנשבע להקל על עצמו חייב, שאם התנה עליו שומר שכר להיות פטור מגנבה ואבדה ולהתחייב באונסין, ונאנסה, והוא טוען שנגנבה ונשבע על כך, אף דמשנה מפטור לחובה חייב, כיון דנשבע להקל על עצמו, ואם נגנבה וטעין שנאנסה ונשבע על כך, אף דמשנה מחובה לפטור, כיון דנשבע להחמיר על עצמו פטור. ועיין עוד בתוס' יו"ט ובחידושי החתם סופר.

י) גמי', מאן תנא שוכר כנושא שכר. ביאר בחידושי הריטב"א, דהא דאמרינן מאן תנא ארבעה שומרים לאו משום מניינא, אלא רישא דמתניתין נקוט בדידה, כלומר, מי שנה אותן על הסדר הזה שיהא שוכר כנושא שכר.

יא) גמי', ארבעה שומרים ודיניהם שלשה. כתב התוס' הרא"ש, דאף דשוכר מיפטר במתה מחמת מלאכה ושומר שכר חייב, אין זה חשוב חילוק, דאם השומר שכר עושה בה מלאכה נקרא גזלן, ואין עליו יותר דין שומר שכר.

יב) רש"י ד"ה כי תשבע, ורב דריש ליה בלשון דהא כו'. ביאר הרש"ש, דכתב כן לשיטתו בגיטין (צ). ד"ה כי משמש בארבעה, דלשון "אם" משמש דווקא שיהיה באופן מסוים, ולא שיהיה ודאי באופן אחר. אבל בתוס' (שם) ד"ה כי פליגי עלייהו, והוכיחו דמצינו בתורה לשון אם דכוונתו לודאי כמו "אם תקריב מנחת ביכורים" (ויקרא ב, יד), "עד אם כלו לשתות" (בראשית כד, יט), "אם יהיה היובל לבני ישראל" (במדבר לו, יד). וכתב, דלפי מה שפירש ברש"י ראש השנה (ג). ד"ה כדריש לקיש, שלשון "אם" משמש במקום שהכוונה "כאשר" וכן במקום שהכוונה "אשר", אף שודאי יהיה הדבר, הכא נמי איכא לפרש הכי, ואף שאינו ודאי שיהיה לו ריב ויחייבוהו בית דין שבועה וישבע לשקר. ולישנא ד"תשבע" דמשמע מעצמו לא קשיא, דהרי שבועת הדיינים נמי הוא עצמו מחויב לישבע או שיענה אמן ואיננה כשבועת העדות ושבועת הפקדון לענין קרבן שחייבין אפילו במפי אחרים ממש.

יג) תוס' ד"ה וחייבין, תימה דנימא יצא לידון בדבר החדש וכו' כדאמרינן לגבי שבועת העדות (לעיל כה:). אמנם בחידושי הרמב"ן (שם) כתב, דהיכא דאינן ראויין להעיד, אינן בכלל פרשת שבועת העדות, וחייבין מדין שבועת ביטוי. נולכאורה נראה דהוא הדין הכא, כיון שלא כפר ממון, לא הוי בכלל שבועת הפקדון, ולהכי חייב משום שבועת ביטוי. והתוס' אזלי כשיטת רש"י לעיל (כה:). ד"ה רבא וד"ה סבר, דאף באינן ראויין להעיד מיקרי יצא לידון בדבר החדש].

יד) [גמי', כדרכי אמי דאמר רבי אמי כל שבועה שהדיינים משביעים אותה אין חייבים עליה משום שבועת ביטוי. ויש לעיין לדעת רבינו תם בתוס' בבא קמא (קז). ד"ה עירוב, דשבועת השומרים כשאין הודאה במקצת אינה אלא

(יא) בא"ד, ולפי פירוש רבינו תם אין לתמוה על מנהג העולם וכו'. כתב המהרש"א, דאכתי לא יתיישב בכך מה שדנהגין היתר בשאלה והלואה, דבהא ודאי טעמא משום דאזיל ומודי, ועל כרחך צריך לומר כהאי שינויא דקים לן בגויים שבינינו דלא פלחי לעבודה זרה.

(יב) תוס' ד"ה ולהלותם, אומר רבינו תם דוקא בחנם אבל בריבית שרי משום דמצטער. ובחידושי הריטב"א כתב, דאף בריבית אסור, דסוף סוף שמח עתה שמצא המעות שנצטרך להם, ועוד דהוא סבור שלא ישלם לעולם.

(יג) תוס' ד"ה ולפרוע, בתוה"ד, כדאמר בירושלמי אפילו מלוה בשטר אובדת היא. ובחידושי הרשב"א כתב, דנראה דהירושלמי פליג אתלמודא דילן, דלהירושלמי לעולם שרי אף במלוה בשטר, ואילו תלמודא דילן אסר.

(יד) בא"ד, מיהו בכל ענין חשיב כמציל מידן שכמה פעמים אובדות אפילו במשכון. כתב הבית יוסף (סימן קמח), דנראה כוונתם, דהלואות דידן הם בריבית, ולכך הם אובדות טפי, וכמו שחילק הרא"ש (סוף סימן א) דאי איירי התוס' בלא ריבית, היאך פליגי על הירושלמי שהביאו. והש"ך (שם ס"ק ג) כתב, דטעמא דתוס' משום דהאינדא ידם תקיפה עלינו ובקל יכול הנכרי להעליל ולכפור.

(טו) רש"י ד"ה יתנו עידיהם ויצדקו, השתא סלקא דעתיה דבעובדי כוכבים כתיב ואתמוהי מתמה וכו'. ובפירוש הראב"ד פירשו בניחותא, שאומר להם הקדוש ברוך הוא, שיביאו אותם אלהות שהיו בוטחין בהן, ויעידו עליהן ויצדיקום בדין, ונראה אם יכולים לזכותם ולהגן ממני.

דף ב ע"ב

(טז) גמ', וכולן לא עשינו אלא בשביל ישראל כדי שיתעסקו בתורה. ביאר בפירוש הראב"ד, דמהאי טעמא מבקשים שכר התורה שעסקו בה ישראל. [דהכי משמע מדאמרינן (בעמוד א) שאומר הקדוש ברוך הוא מי שעסק בה יבא ויטול שכרו, ועל כרחך דמבקשים שכר של עסק התורה, ולא עבור המעשים הטובים שעשו גרידא].

(יז) גמ', שם. הקשה הגר"ז (בחידושי על התורה, פרשת בראשית), איך יעלה על דעתם להחציף פניהם ולומר שקר לפני הקדוש ברוך הוא שעשו כל דברים אלו בשביל ישראל. (ועוד מקשים, דאמאי אמר להם הקדוש ברוך הוא שוטים שבעולם, הא הוו שקרנים גמורים). וביאר, דבפנימיות הדברים, כל הטובות האלו שנעשו בעולם, הקדוש ברוך הוא מסובבן עבור ישראל שיעסקו בתורה, ובדבריהם כווננו לומר שהתכלית האמיתית שנשתובבו דברים אלו, היה בשביל ישראל. והקדוש ברוך הוא עונה להם, דמכל מקום כיון שלא כיונו לכך, אין להם ליטול שכר על כך.

(יח) גמ', כסף וזהב שלי הוא. ביאר בפירוש הראב"ד, שכשאדם עושה פרקמטיא אינו יודע אם ירויח או יפסיד, והקדוש ברוך הוא עשה שירוויחו, משום שידע שאם יפסידו יחזרו ויטלו ממון ישראל. וכעין זה ביאר בסמוך לגבי "מלחמות אני עשיתי".

(יט) תוס' ד"ה ואנן בנינן, הא דלא קאמרי שבנו בית המקדש וכו' והקדוש ברוך הוא שואל במה זכו בכל דור ודור. הקשה התורת חיים, דבסמוך משמע שכל הדורות הולכין אחר דור הראשון, מדפריך "ומי מצי למימר הכי והכתיב ויאמר ה' מסיני בא וכו' מלמד שהחזירה על כל אומה ולשון", ומאי קושיא, תינח אותו דור מתן תורה, אבל הדורות שלאחר מיכן לימרו

שפירשו התוס' לקמן (ו): ד"ה אמר, דהוא שמח רק לאחר זמן מרובה.

(ד) תוס' ד"ה לפני, בתוה"ד, ומיהו מכות ושבועות דשייכי בסנהדרין להכי תני להו בתר סנהדרין. וכן כתב הרמב"ם (בהקדמתו לפירוש המשניות), דנסמכו לסנהדרין מפני שאין רשות לענוש ולהלקות אלא לבית דין, וכן אין רשות לכוף על השבועה אלא לבית דין. (והיינו מפרק שישי דשבועות ואילך דמייירי בשבועת הדיינים, אבל תחילת המסכת לא מייירי בשבועת הדיינים).

(ה) [בא"ד, ואחרי כן חוזר לסדרו ושונה מסכת עבודה זרה והוריות. ואין להקשות דהוריות נמי מדברת בסנהדרין ממש, והוה ליה למיתני להוריות בתר שבועות. משום דעניני הוריות אינן מדין הנהגת הסנהדרין, אלא בדבר שאירע שהורו הבית דין הוראה בטעות והכפרה. (א.ג.ג.)].

(ו) תוס' ד"ה אסור לשאת, פ"ה וכו', מתוך לשונו משמע שרצונו לומר אף מקח וממכר. והרא"ש (בסימן א) הקשה בשם רבינו תם, דבגמ' לקמן (ו). מיבעיא לן אי טעמא משום הרווחה או משום לפני עיור, ולא איפשטא, ואמאי נקיש רש"י בפשיטות לטעמא דאזיל ומודי. ובחידושי הר"ן תירץ, דאף דלא איפשטא הך בעיא בהדיא, מכל מקום מסוגיא דלקמן (ו): מוכח דקיימא לן כטעמא דאזיל ומודי.

(ז) בא"ד, דשרי משום איבה כדאמר בגמרא (לקמן ו): גבי רבי יהודה נשיאה וכו' מיהו אין משם ראייה גמורה וכו'. בספר בני יוסף תמה, היאך רצו התוס' להוכיח מהתם, דהא בהדיא לא התיר משום זה, ורק אמר היכי איעביד וכו'. וביאר, דהתוס' פירשו דמה שאמר מתחילה "הויה לי איבה", היינו דמשום הכי יש להתיר, והטעם שלא התיר למעשה, משום דמכל מקום יש חשש של הרואים, דלא ידעי דמשום איבה נטלו, ולכך אמר היכי אעביד להוציא עצמו מהאי חששא. ודחו התוס', דלעולם יש לי לומר דמה שאמר "הויה לי איבה" אינו טעם להתיר כלל, רק שחיפש עצה איך לא תהיה לו איבה. והרשב"א כתב, (לפי מה שהוכיחו מהתם דשרי משום איבה), דהא דאמר ליה ריש לקיש לזרקו לבור לפניו, אינו אלא ממידת חסידות.

(ח) בא"ד, לכך נראה דטעם ההיתר משום דעכו"ם שבינינו קים לן בגויהו דלא פלחי לעבודת כוכבים. ובחידושי הרשב"א כתב בשם רש"י, דגויים שבינינו לא אדיקו כולי האי, ולא אזלי ומודו. עוד כתב, דאין לומר דכיון שגורו בזה, אף שבטל הטעם לא בטלה הגורה, דהא אמר שמואל לקמן (ז): בגולה אינו אסור אלא יום אידם בלבד, אלמא דמעיקרא אסרו לפי המקומות. וכן כתב הרא"ש (בסימן א).

(ט) בא"ד, ומביא ראייה מדאיבעיא בגמרא טעמא וכו' אמאי לא קאמר נפקא מינה למידי דלאו תקרובת. ובחידושי הרשב"א כתב דיש לדחות ראייה זו, דהא לא איצטריך למימר דנפקא מינה להא מילתא, דודאי דעיקר האיבעיא לענין זה, ובעי תלמודא למימר נפקותא מחודשת.

(י) בא"ד, שמתוך שיהיו לו בהמות הרבה יקריב מן המובחר. כתב המהר"ם, דלפי זה, טעמא דאזיל ומודי לא שייך כלל גבי משא ומתן, ומה שכתבו התוס' מעיקרא "פירוש משום שמרויח וכו' ואזיל ומודה", היינו לולי פירוש רבינו תם. אבל הרא"ש (בסימן א) כתב, דאף לרבינו תם דיקריב מן המובחר, היינו דמחמת זה יודה לעבודה זרה על הא דמצוי להקריב בהרוחה ומן המובחר. וכן מפורש לפי גרסתינו לקמן (ו): דאף במשא ומתן איכא טעמא דאזיל ומודי. אבל בחידושי הריטב"א שם כתב, דלא גרסינן לה.

נוגעים בעדותן, היינו משום שכבר קיבלו הנאה מישראל מעיקרא בשעה שקיבלו ישראל עליהם. ובספר **מחצית השקל** העיר, **דבחשן משפט** (סימן קמ"ב, סעיף טו) איכא פלוגתא אם מי שקיבל הנאה מעיקרא, פסול אחר כך להעיד משום נוגע. ובשו"ת **חתם סופר** (חלק ה' סימן לו) כתב, דכיון שהיו נוגעין בעדות מתחילתן, אינם יכולים להעיד כמבואר **בבבא בתרא** (קכח.), שכל שתחילתו בפסול או סופו בפסול פסול להעיד. והמצפה איתן כתב, דמהא דהשמים והארץ קיימים, אין ראייה שכל ישראל קיימו את התורה, שהרי אפילו בשביל אחד מישראל שמקיים את התורה, השמים והארץ קיימים, והקדוש ברוך הוא הביא לעובדי כוכבים ראייה, מהא שהשמים מורידים גשמים, דעל כרחק כל ישראל מקיימים את התורה. ועיין עוד **בצל"ח**.

ד) תוס' ד"ה יום השישי, תימה למאן דאמר בשבעה בחודש נתנו עשרת הדברות. והמהרש"א (בחידושי אגדות) תירץ, דהא חזינן דאף דמבואר בסוגיא בשבת דלכולי עלמא ניתנה תורה ביום החמישים ואחד מן הספירה, מכל מקום נקבע חג השבועות ביום החמישים לספירה, וצריך לבאר, דהטעם משום שביום החמישים כבר נטהרו מטומאת מצרים והיו ראויים לקבל התורה, דכל שירת חטאו קודמת לחכמתו חכמתו מתקיימת, כי יראת חטא קודמת לחכמה במעלה ובזמן, ובהא ניחא מה שהזכיר "יום השישי", שהוא ערב מתן תורה להאי מאן דאמר, לפי שהוא העיקר, שבו נקבע חג השבועות לדורות.

ה) גמ', יבא נבוכדנצר ויעיד בחנניא מישאל ועזריה שלא השתחוו לצלם. הקשה התוספות רי"ד, אדרבה יבוא נבוכדנצר ויעיד בכל ישראל שהשתחוו לצלם, דהא כולם השתחוו חוץ מחנניא מישאל ועזריה. ובתחילה חשב לתרץ, דאנדרטי של מלכים היתה ולית בה איסורא בהשתחויה כדמוכח בסנהדרין, ומכל מקום משבח חנניא מישאל ועזריה, דאפילו לאנדרטי של מלכים לא השתחוו. אבל דחה משום דקראי מוכחי דלשם עבודה זרה עבדוהו. ולכך תירץ, דהדבר ידוע דישאל עבדו עבודה זרה באונס, וכמה פעמים עבדוהו ברצון ועברו על התורה הרבה פעמים, ואפילו הכי, כיון שהיו בהם צדיקים שקיימו את התורה, עדות היא לישראל שקיימו את התורה, לאפוקי גוים שאין בהם צדיקים כלל שקיימוהו, דאילו הוו בהו צדיקים לא היה מתירן להן כמו שלא התיר לישראל כשעברו על המצוות. [ודבריו צריכים עיון]

ו) תוס' ד"ה שלא, בתוה"ד, והיינו הא דפריך בפרק מקום שנהגו (פסחים נג:): מה ראו חנניא מישאל ועזריה שמסרו עצמן וכו'. והתוס' (שם) **בד"ה מה ראו** הביאו דר"י פירש, מה ראו שלא ברחו, שהיו יכולים לברוח כמו שעשה דניאל כדאיתא **בסנהדרין** (צג). שדניאל הלך משם. נוכן מבואר **בשיר השירים רבה** (פרשה ז') שיחזקאל אמר להם חבי כמעט רגע עד יעבור זעם, והם בדוקא הלכו ומסרו נפשם לקדש שם שמים].

ז) גמ', ומי מצית אמרת הכי והאמר ריב"ל מאי דכתיב וכו' היום לעשותם. הקשה המהרש"א (חידושי אגדות), אמאי לא מקשינן מההיא גופא דקאמר להם הקדוש ברוך הוא, שוטים שבעולם מי שטרח בערב שבת כו'. ותירץ, דלאו מהיום לעשותם ולא למחר לעשותם פריך, אלא מהיום לעשותם ולא היום ליטול שכרם, דכיון שכבר קבלו העובדי כוכבים שכר מצותן בעולם הזה כדכתיב "ומשלם לשונאיו על פניו" (דברים ז, י), אם כן לא יקבלו עוד שכר בעולם הבא, דאם כן לקתה מדת הדין שישראל לא יקבלו רק שכר

"כלום נתת לנו כו'", אלא משמע דהכל הולך אחר הדור הראשון. ועוד, דאם כן אמאי יצאו כולם בפחי נפש, דורו דכורש מיהו ליזכו, כיון דבנו בית המקדש. ועוד, דכיון דלא מהניא להו לאחורונים בנין בית המקדש שבנו הראשונים לענין קיבול שכר, אם כן לענין קבלת טענת גשרים וכרכים ומלחמות נמי לא מהניא להו, דמאי שנא. לכך כתב, דהטעם שפרס לא השיבו להקדוש ברוך הוא כששאלם "במה עסקתם" שבנו את בית המקדש, משום שאם כן לא יקבלו אלא שכר מצוה אחת, ואינהו בעי לקבולי שכר כל תרי"ג מצוות מישראל, כיון שהיו מסייעין אותן לקיימן, וגם לאחר שהקדוש ברוך הוא דחה מה שטענו, לא ביקשו שכר על מה שבנו את בית המקדש, משום שעל מצוה אחת כבר קיבלו שכר, כמו שנאמר (דברים ז, י) "ומשלם לשונאיו אל פניו להאביר", ומה שטענו שבנו את בית המקדש לא בשביל לקבל שכר, אלא שאולי בזכות זה הקדוש ברוך הוא יהפך בזכותן.

כ) גמ', סברי הנך אישתעבדו בישראל ואנן לא שעבדנו בישראל. ביאר בפירוש הראב"ד, דסבורים ליטול שכר אהא גופא דלא נשתעבדו בישראל. [ועיין מה שנתבאר לעיל באות יז]

כא) גמ', מאי שנא הני דחשיבי ומאי שנא הני דלא חשיבי להו. ביאר המהר"ם לפי גירסתו, דהקושיא קאי אמאי דאמרינן דמלכות פרס נכנסת שניה, דהא בכל נמי חשיבא, דנקראת אריה. והיא קושיית ותירוץ התוס' **בד"ה וארו. והתוס' בד"ה מאי שנא גרסי**, מאי שנא הני "דלא קא חשיב". ולגירסתם ביאר המהר"ם דקושיית הגמ', אמאי לא פירט אותן בעל המימרא בפירוש כמו שפירט לרומי ופרס. ועיין עוד **במלא הרועים**, ובמהרש"א (חידושי אגדות).

כב) גמ', מלמד שכפה הקדוש ברוך הוא הר כגיגינת וכו' ואם לאו שם תהא קבורתכם. כתב המהרש"א (בחידושי אגדות), דאף **דלקמן** (ג.) אמרינן דאם לא יקבלו ישראל את התורה יהפך העולם לתוהו ובוהו, היינו הך, דלפי טבע הבריאה היה העולם כולו מים, ובוהו תהא קבורתם. והביא בשם **ספר פענח רזא** שביאר, דהכא הכונה אם ישראל לא יקבלו התורה, ורק משה ואהרן ובניהם יקבלו, ועל כן לא יחזור העולם לתוהו ובוהו.

דף ג ע"א

א) גמ', אלא לומר לך שאין מקבלין שכר כמצווה ועושה וכו'. הקשה הלחם סתרים, אם כן, אמאי קאמר ד"נכרי שעוסק בתורה הרי הוא ככהן גדול", הרי הכהן גדול מקבל שכר גמור. ואין לומר, דהא דקאמר הרי הוא ככהן גדול אינו לענין השכר, אלא לענין שצריך לנהוג בו כבוד, דאם כן מאי מקשי מינה כלל על מה שאמרו מעיקרא שאין מקבלים שכר.

ב) תוס' ד"ה גדול המצווה ועושה, פירוש מפני שהוא דואג תמיד לבטל יצרו ולקיים מצוות בוראו. וכעין זה כתבו התוס' **בקידושין** (לא). **ד"ה גדול. ובחידושי הריטב"א** (שם) כתב בשם רבותיו, שמי שהוא מצווה, השטן מקטרגו, וזה שאינו מצווה אין השטן מקטרגו, ולפום צערא אגרא. ובשם **רבינו הגדול** (הרמב"ן) פירש, שהמצוות אינן להנאת השם יתברך, אלא לזכותינו, ומי שהוא מצווה, קיים גזרת המלך, ולפיכך שכרו גדול יותר ממי שלא קיים גזרת המלך. **ובתוס' ר"י הזקן** (שם) כתב, דהמצווה ועושה מקבל עליו מרות, ולכך גדול טפי.

ג) תוס' ד"ה נוגעים, בתוה"ד, ועוד יש לומר שהם קיימים ממה שקיבלו וכו'. כתב המהרש"א (בחידושי אגדות), דלפי זה, הא דמיקרו השמים והארץ

בכל יום. וכמו שכתב רש"י ד"ה יושב ודן. עוד תירץ, דסבירא ליה כרבנן, והא דנידון בראש השנה היינו אם ימות אם יחיה וכמה מזונות יהיו קצובין לו, מיהו על מעשיו שהוא עושה בכל יום, נידון בכל יום, ולוקה בהם תדיר, ומזונותיו נמי, אף שקצובין לו מראש השנה, בכל יום מתעסק עליהם הקדוש ברוך הוא היאך ימצאם לו.

(ג) גמ', כל הפוסק מדברי תורה ועוסק בדברי שיחה מאכילין אותו גחלי רתמים. מבואר בשער הציון (סימן רפה, ס"ק י"א), דהיינו דוקא כשפוסק באמצע ענין, אבל בין פרשה לפרשה אין איסור מדינא להפסיק. ובהערוך (ערך בס) הביא יש מפרשים דהא דדרשינן ביומא (יט): ודברת במ ולא בדברים אחרים, היינו באמצע לימודו, שאסור להפסיק בדברים בטלים.

(יד) גמ', כדרכי חנינא דאמר רבי חנינא הכל בידי שמים וכו'. הקשה התורת חיים, אמאי מייתי מילתא דרבי חנינא, ולא מייתי קרא ד"צינינים פחים בדרך עיקש וכו'" לחודא. וביאר, דפשטא דקרא לא איירי בחמה וצינה, כדפירש רש"י במשלי (כב, ה), דצינים היינו גדודים ולסטים, והם פחים טמונים בדרכי המעקש דרכיו, ולכך מייתי מילתא דרבי חנינא דאמר "הכל בידי שמים חוץ מצינינים ופחים", דמשמע דבמאורעות ותחלואים הבאים על האדם איירי.

(טו) גמ', אין גהינם לעתיד לבא. פירש הר"ן בנדרים (ח): ד"ה אין גיהנם, דלאו לאחר מיתה קאמר, דודאי יהיה גהינם לרשעים, אלא לאחר תחיית המתים, דאותן רשעים שיהיו לחרפות ולדראון עולם, כדכתיב ברניאל (יב, ב), לא יהיו נידונים בגהינם, אלא בהאי דינא דהקדוש ברוך הוא יוציא חמה מנרתיקה.

(טז) גמ', וצדיקים מתרפאין בה. העיר הרי"ף (בעין יעקב) בנדרים (ח): אמאי הצדיקים צריכין רפואה. וביאר, שנשמות הצדיקים מתלבנות בנהר דינור ונוקקין כזהב בתוך כור, וכשיוצאות מנהר דינור הן מתרפאין על ידי החמה. והוסיף, דהן הן גדולותיו של הקדוש ברוך הוא, שמתוך חמה שהוא אש מרפא מה שנתלבנו מנהר דינור. [ועיין רש"י בסנהדרין (ע): ד"ה בדבר שנתקלקלו, דמידת הקדוש ברוך הוא דבאיזמל שהוא מכה, בו הוא מרפא, נס בתוך נס. ועיין נמי בפסחים (קח). שגבריאל שר של אש הוא שצינן הכיבשן לחנניה מישאל ועזריה מהאי טעמא].

עולם הבא, והכונה שרמו להם במצות סוכה שהיה להם לקיים המצות בעולם הזה שדומה לסוכה ודירת עראי.

(ח) גמ', מצוה קלה יש לי וסוכה שמה. כתב התורת חיים, דאף דכמה מצות קלות איכא. יש לומר שהוא יתברך רוצה ליתן להן מצוה אחת ששקולה ככל המצות, לפי שהן רוצים לקבל שכר על כל המצות בישראל, שהרי אמרו "תנה לנו מראש ונעשהנה", משמע כל התורה כולה, ומצות סוכה שקולה ככל המצות כמו שיסד הפייט ביוצר דסוכות, והכי קאמר, מצוה קלה יש לי ששקולה ככל המצות וסוכה שמה, כלומר, אף דכמה מצות יש לי ששקולות ככל המצות, כגון שבת ומילה וציצית, אלא שהן חמורות, דשבת יש בה חסרון כיס כיון דיושב בטל ממלאכתו, וכן ציצית לפי שתכלת דמיה יקרים ויש בה טורח גדול לחזור אחריה, ומילה יש בה צער גדול, אבל סוכה שקולה וקלה לכו ועשו אותה.

(ט) גמ', מיד כל אחד ואחד עושה סוכתו בראש גגו. העיר הבן יהודיע, אמאי אצטריך לפרש "בראש גגו", לימא עושה סוכתו סתם. וביאר, דהמאמר בא להודיע רעות לבם, כי מעיקרא רצו לעשות הסוכה במקום שיפטרו ממנה דהיה לעשותה בחצרותיהם שאין השמש והרוח שולט שם כל כך, אך לבם הרע שמואס במצוה הניאם לעשות אותה בראש הגג ששם שולט חום השמש ותוקף הרוחות, כדי שימצאו טעם להפטר.

דף ג ע"ב

(י) גמ', מיד יושב הקדוש ברוך הוא ומשחק עליהן. כתב המהרש"א (חידושי אנדות), דנקט "משחק" ולא "שוחק", לשלול פעולת השחוק המגונה כלפי הקדוש ברוך הוא בעצמו, אלא שהוא משחק אחרים דהיינו ישראל עליהן. וכן דקדק לומר אין שחוק לפני הקדוש ברוך הוא אלא באותו היום.

(יא) רש"י ד"ה אלא שנעשו גרים גרורים, מאליהן מתגיירין. והמאירי כתב, דנתגיירו מאליהם על ידי בית דין הדיוטות והם שאמרו עליהם גרים גרורים והיו בית דין הגדול מחזיקין אותם בגרים אלא שלא היו מקרבין אותם כל כך עד שיהיו רואים מה יהיה בסופם.

(יב) גמ', שניות יושב ודן כו'. הקשה התוספות רי"ד, הא בראש השנה דן את כל העולם. ותירץ, דרב סבר כר' יוסי דאמר בראש השנה (טז). אדם נידון

הצטרף גם אתה ללומדי ה"דרף היומי" בעיון!!!

זמני השיעור בדף היומי בעיון ע"י רבני הכולל בכל יום בין השעות 9:45-10:45 בבית המדרש "משכן אהרן" שע"י חניכי ישיבת פוניבז' מודיעין עילית ת"ו

יש אנשים שרוצים לעשות יד ושם לזכר עולם על נשמת אבותיהם ועושים להם מצבה של אבן וכו'...

יתנדב עבורו איזה ספר הצריך לרבים ללמוד בו, ויכתוב עליו את שמו, ובכל עת שילמדו בו יהיה לנחת רוח לנשמת הנפטר... (הח"ח באהבת הכר"ח בפט"ו)

כתובת המערכת: רח' שאגת אריה 17/25 קרית ספר מודיעין עילית. טל/פקס: 08-9741714 ©

למנויים, לתרומות, להנצחות ולכל ענין 050-4102442 Sbma@kavnaki.net

<http://www.shtaygen.co.il/?CategoryID=1124>